

PREMI
PILARÍN
BAYÉS

Estudi **Mediterrània** | 4
ESCOLTEM ELS NENS

Valors que aporten els avis i les àvies

VICTÒRIA CARDONA I GRUP
D'INVESTIGACIÓ EN INFERMERIA,
EDUCACIÓ I SOCIETAT (GIEES)

Editorial
Mediterrània

Obra Social
Sant
Joan
de Déu

VALORS QUE APORTEN ELS AVIS I LES ÀVIES

Dotzè Premi Pilarín Bayés de contes
escrits per nens i nenes

Amèlia Guilera, Laura Martínez, Anna Ramió,
del Grup d'Investigació en Infermeria,
Educació i Societat (GIEES)

Victòria Cardona

1a edició: juliol de 2015

© del text: GIEES i Victòria Cardona

© d'aquesta edició:
Editorial Mediterrània, SL
Casp, 108, 8è
08010 Barcelona
Tel. 93 218 34 58
editorial@editorialmediterrania.com
www.editorialmediterrania.com

Maquetació: Ormobook, Barcelona
Impressió: Ormoprint, Barcelona

Sumari

Introducció.....	5
Els avis i àvies vistos pels infants, pel GIEES.....	7
Preàmbul	9
Introducció	11
Com s'ha fet l'estudi	13
D'on parteix	13
Metodologia d'anàlisi.....	13
Els avis i àvies en la societat actual	15
Què vol dir ser avi o àvia avui dia	15
Convertir-se en avi o àvia... no és fàcil	17
Però... és igual ser avi que àvia?	18
Els avis i àvies vistos pels infants.....	20
Conclusions	29
Bibliografia	31
Avis i néts, per Victòria Cardona	37
Introducció	39
El privilegi dels avis.....	45
La disponibilitat dels avis	48
Transmissió de les arrels	53
El valor de l'agraïment	58
L'art dels fogons	61
Asseguts a la taula	65
Aturem els rellotges	69
Temps d'escoltar	70
Quan els avis no hi són.....	77
Gestionem el dolor de la pèrdua.....	78
Conclusions	85
Bibliografia	89

Introducció

L'estudi *Valors que aporten els avis i les àvies* forma part de la col·lecció *Escoltem els nens* que publiquem des de fa quatre anys en el marc del Premi Pilarín Bayés de contes escrits per nens i nenes.

Es tracta d'un treball d'anàlisi fruit de tot allò que els nens i nenes de Catalunya ens han dit sobre els avis i àvies a través dels 2.716 contes que han escrit. Hi trobareu els temes més recurrents que hi apareixen i els principals valors que se'n desprenen, reforçats per frases extretes dels mateixos contes, que trobareu destacades en lletra cursiva.

Enguany, és un estudi fet a través de diverses mirades.

Una primera, la realitzada per les investigadores Laura Martínez, Amèlia Guilera i la Dra. Anna Ramió, del Grup d'Investigació en Infermeria, Educació i Societat del Campus Docent de Sant Joan de Déu dins de la línia de recerca de Trets Identitaris, que ens aporten un repàs de la principal literatura al voltant de la temàtica, així com els temes i valors principals que els contes reflecteixen.

I una segona, realitzada per la mestra, escriptora i orientadora familiar Victòria Cardona, que a través de la seva experiència i coneixement sobre la temàtica, i fruit de la lectura dels contes dels infants, ens ofereix reflexions perquè tots aquells que tenim el rol d'educar, famílies i escoles principalment, ens aturem un moment i trobem en aquest llibre elements de reflexió i idees per ajudar-nos en el dia a dia respecte els nostres avis i àvies.

Editorial Mediterrània
i Obra Social Sant Joan de Déu

Els avis i àvies vistos pels infants

**Laura Martínez,
Amèlia Guilera i Anna Ramió**

**Grup d'investigació en Infermeria,
Educació i Societat (GIEES) del Campus
Docent de Sant Joan de Déu**

Preàmbul

(Extret d'un dels contes de cicle mitjà)

Estimats avis,

Aquests dies hem reflexionat i sabem que a part dels pares no hi ha ningú que ens cuidi com vosaltres.

Hem après tantes i tantes coses al vostre costat!

Sense vosaltres no hauríem après a anar amb bicicleta, a nedar, a esquiar, a observar el món natural, a escoltar amb atenció els sorolls de la muntanya, a escriure, a reciclar i tenir cura del medi ambient i fins i tot a tenir paciència. Ens encanta poder passar temps amb vosaltres i cuinar.

Les vostres receptes són les millors!

La vostra experiència ens ajuda a pensar. Ara sabem que hem de cuidar les coses i les persones que estimem. Gràcies a vosaltres sabem que tant si som macos com lletjos l'important de debò és el nostre cor.

Sense vosaltres no som res. Us estimem molt.

Els vostres néts

Introducció

Aquest petit llibre que teniu a les mans és fruit d'un treball de buidat de contes escrits per nens i nenes de tot Catalunya. Però és quelcom més, és una història d'amor de les que encara posen la pell de gallina i toquen el cor perquè, si d'alguna cosa s'han impregnat les històries i els contes, ha estat de l'amor que transmeten els nostres nens i nenes cap als seus avis.

A primera vista, sembla que el món de la vellesa hagi de ser trist. La idea de decrepitud, de vulnerabilitat, de quelcom que s'apaga es veu totalment trencada per les descripcions de vida plena i joiosa que transmeten els nostres avis. Aquests contes són com una reivindicació que la vida val la pena i que cal viure-la plenament i gaudir de l'amor que ens donen les persones que estímem.

Aquest és el missatge que arriba als néts i nètes. Per força, l'experiència de la vida demanda ser transmesa en la seva complexitat: les històries de vida i els valors. Tot forma part de la construcció de les joves generacions, que troben, en els seus grans, referents i acompanyants en el procés de creixement.

Quina gran feina estan fent els avis i les àvies!

Des del silenci, amb el treball abnegat del dia a dia, fan un gran servei a la societat en general, i a les famílies en particular. Sembla mentida que en un món on tot es belluga a una velocitat de vertigen, els nostres nens i nenes trobin parèntesis de benestar i felicitat de

les mans dels avis, quan sembla que per a ells el temps s'atura per cuidar i estimar els nés.

Aquest estudi l'hem dut a terme components del GIIES dins de la línia de recerca de Trets identitaris. Volíem transmetre que hem gaudit molt en realitzar-lo i que ens sembla meravellós descobrir en els nostres infants valors com l'amor, el compromís o la responsabilitat, entre d'altres. Són ells els qui aporten esperança a la construcció d'una societat millor, on tothom hi té cabuda i on podem viure d'una forma plena i joiosa tots junts.

L'objectiu general d'aquest estudi és aprofundir respecte als valors sobre la vellesa que emergeixen dels contes narratius sobre avis i àvies, escrits per nens i nenes.

Esperem que us agradi i que serveixi per reflexionar sobre la importància que tenen els avis a la nostra societat i com des de l'amor contribueixen a la cura dels infants.

Com s'ha fet l'estudi?

D'on parteix?

Aquest estudi emergeix dels contes que nens i nenes han escrit al voltant dels avis i àvies a través de la seva participació en el Premi Pilarín Bayés que es duu a terme anualment en l'àmbit de les escoles catalanes.

En aquesta edició, s'han rebut un **total de 2.716** contes i hi han participat un total de **312 escoles**. D'aquest total, un 8% de contes rebuts corresponen a nens i nenes del Cicle inicial, modalitat en què els contes són escrits col·lectivament; un 34%, del Cicle mitjà, i un 58%, del cicle superior, en què s'escriuen individualment.

Del total d'escoles participants, el 54% corresponen a la demarcació de Barcelona; el 17%, a la de Girona; el 19%, a la de Tarragona, i, finalment, el 10%, a les comarques de Lleida. Igualment, hi han participat 90 escoles d'àmbit rural, fet que correspon a un 29% sobre el total d'escoles participants.

Quant a la tipologia de les escoles participants, del total d'escoles de les quals tenim informació, el 52% són públiques, el 40% tenen un règim concertat, i la resta, un 8%, correspon a escoles privades.

Metodologia d'anàlisi

L'estudi es realitza en metodologia qualitativa fenomenològica interpretativa (Vallès, 2000), entenent

que és l'apropament que més s'adequa per donar resposta a l'objectiu de l'estudi de contes narratius sobre els avis i àvies.

Per a aquesta primera part de l'estudi, s'ha emprat **l'anàlisi de contingut** (Ruiz, 2007), fins a arribar a la saturació de les dades; aquest tipus d'aproximació al contingut del relat ens facilita el coneixement d'actituds i de comportaments lligats als valors sobre la vellesa que tenen avui dia els nens i les nenes del nostre país. També s'han implementat en el procés els criteris de rigor de Guba i Lincoln (1985). S'ha triangulat l'anàlisi de les dades, és a dir, les tres investigadores inicien l'anàlisi per separat, seguit d'una posada en comú en sessions de consens dels principals codis i categories, que trobareu com a exemples dins el mateix redactat.

En aplicació dels criteris ètics, s'ha preservat l'anonimat dels diversos autors i autores dels relats.

Els avis i àvies en la societat actual

Què vol dir ser avi o àvia avui dia?

Definim formalment *avi* o *àvia* com **el pare o la mare d'un dels progenitors**. També ens referim a un **ascendent, avantpassat o a una persona d'edat molt avançada**.

Ser avi o àvia avui dia ja no és com havia estat durant molt de temps en el passat del nostre país. En les darreres dècades hem viscut canvis substancials respecte a la salut, l'estil de vida i la inversió de recursos socioeconòmics que conflueixen en el que entenem per sistema del benestar.

Factors com ara una esperança de vida molt elevada i una bona qualitat de vida a causa dels avenços en salut i les millores de les condicions socials han comportat un **augment de les famílies intergeneracionals**, fet que implica un augment de les relacions i de la importància d'aquestes. Per això, **les característiques que presenten els avis i àvies en l'actualitat són molt diferents de les que van manifestar en el passat** (Osuna, 2006). Si sortim al carrer veurem avis actius que practiquen esport, que viuen la vida intensament, que viatgen, que fan voluntariat i que sobretot, i més en un context de crisi, tenen cura dels néts i nétes, alguns d'ells també ho fan dels besavis, i construeixen una important xarxa que sustenta la família i la comunitat (Shore & Hayslip, 1994).

La **incorporació de la dona al mercat laboral** durant la segona meitat del segle xx va fer que el paper dels avis i àvies comencés a ser encara més important per a les famílies, però en l'actualitat i des de l'inici de la crisi econòmica, el seu rol com a sostenidors de moltes famílies ha adquirit, cada cop més, un **paper rellevant i imprescindible en la cohesió social**.

Parlar de ser avi o àvia avui dia és parlar de **velleïtat**, però malgrat que l'associem a la darrera etapa de la vida, aquesta etapa ocupa ben bé un terç de la vida, i per viure-la d'una manera plena i joiosa cal vincular-la necessàriament a la **qualitat de vida**.

Entenem per qualitat de vida, segons l'OMS (1998), la percepció de l'individu de la seva posició de vida en el context de cultura i sistemes de valors en els quals es viu en relació amb els seus objectius, expectatives, patrons i preocupacions.

En general, els nostres avis i àvies passen una important part d'aquesta etapa amb bona qualitat de vida. La **percepció que tenen d'ells mateixos** des de totes les seves dimensions i respecte als aspectes nuclears de la seva existència prenen més **característiques de positivitat** (salut, autonomia, independència) **que de negativitat** (dolor, dependència, malaltia...), malgrat aquesta darrera hi és sempre present de forma més realista que en d'altres etapes de la vida.

Per això, els avis i les àvies **s'autoperceben com a persones que tenen les capacitats ideals per experiència, per recursos i per coneixements de cuidar els néts**. Consideren aquesta cura com la renovació biològica de la vida i el futur de la família, i els omple d'alegria acompanyar els seus néts en el procés de creixement (Crawford, 1981).

No obstant això, els nostres avis i àvies són, sobretot, un **grup heterogeni** en el qual les seves actituds i l'exercici del rol està determinat per diverses variables com l'edat, el gènere, la cultura, la freqüència del contacte, les pràctiques religioses, la qualitat de la relació familiar, la residència habitual (Matthews, 1985; Johnson, 1983).

Convertir-se en avi o àvia... no és fàcil

El naixement d'un nét genera en la persona que inicia aquest nou rol familiar i social unes adaptacions que incorporen, entre d'altres, canvis d'una nova identitat, arribant fins i tot a la redefinició d'un mateix (Pinazo, 1999). Tot i que culturalment tenim una percepció social i uns significats del rol, no hi ha normes institucionals sobre la conducta que han de tenir els avis i les àvies. Si analitzem amb detall aquest fet cultural sabem que és un **fenomen pluridimensional que integra la simbologia del rol social, les experiències emocionals, les interaccions amb la família des d'un punt de vista grupal**, però també i molt especialment, **les relacions amb els néts i les nétas** (Severino, 1986).

Els avis i àvies han tingut sempre un **paper molt important en la transmissió de valors**, però sobretot en les darreres dècades, ja que sovint han assumit el rol de cuidadors i educadors principals (Mestre, Palomares & Caro, 2012).

Existeix la idea generalitzada que cuidar els néts i nétas aporta satisfacció i efectes positius, i així ho posen de manifest diversos estudis (Weisbrot, 2007).

Però també els darrers estudis mostren que una dedicació molt important comporta, de vegades, **problemes físics i emocionals** (Mestre, Palomares & Caro, 2012). Així, es generen problemes derivats de la intensitat i de l'estil de cuidar (Guijarro, 2001) generant fins i tot dependència en les relacions familiars que els impedeix en alguns casos una socialització normalitzada (Pérez, 2007).

Segons dades de l'IMSERO (2000), es destaca que el **95% dels néts i nétes estan molt satisfets de les relacions que mantenen amb els avis i àvies**. La gran majoria dels avis i àvies també expressa sentir-se satisfet amb les relacions que mantenen amb els seus néts i nétes (Osuna, 2006).

Però... és igual ser avi que àvia?

També segons el gènere, hi ha diferències en la forma d'exercir el rol. Hi ha diverses opinions i resultats en els estudis realitzats, però es coincideix que l'exercici del rol d'avi o d'àvia és més valorat per les dones que pels homes. Les àvies solen ser més actives en l'exercici de la cura dels néts i de les nétes i la seva involucració emocional és més elevada, ja que culturalment les feines de cuidar les persones dependents s'adjudicaven a les dones (Neugarten, Weinstein, 1964). Smith (1991) va observar que l'àvia materna era la que apareixia més vinculada als néts i nétes i era percebuda per ells com la més propera.

Les àvies són les que generen benestar dins de les famílies en temps de crisi, ja que faciliten la conciliació de la vida familiar i la laboral, ajudant i suplint els

pares i mares que treballen moltes hores (Mestre, Guillén & Caro, 2012).

Al final del segle xx i principi del *xxi* som conscients que la incorporació de la dona al mercat laboral ha generat problemes de conciliació de la vida laboral i la vida familiar. Els recursos, com les escoles bressol, no donen resposta a les necessitats horàries i la despesa que suposen per a les famílies en un context de crisi econòmica resulta inassumible per a molts pares i mares. En aquest sentit, l'ajuda dels avis i de les àvies resulta imprescindible per al sosteniment de les famílies, passant d'un exercici de rol d'avi i àvia voluntari i esporàdic a un exercici diari, obligatori i amb grans esforços físics, emocionals i fins i tot en alguns casos econòmics (Mestre, Guillén & Caro, 2012).

La incorporació de la dona al treball, sense que es modifiquin de forma substancial les condicions imposades per la divisió del treball des d'una perspectiva de gènere, fa que la dona continuï sent la mà d'obra principal en l'estructura del sistema de benestar d'una Europa que envelleix (Soldevila, 2011), i que demanda el repartiment igualitari de les feines domèstiques tot modificant els rols familiars (Elson, 2001; Kabeer, 2004).

Els avis i les àvies vistos pels infants

Els avis i les àvies dels contes responen perfectament a les característiques analitzades en el capítol anterior. A continuació, posem de relleu aquells aspectes que més destaquen els infants a través dels seus escrits:

- 1. Els avis i les àvies són vistos pels nens i nenes com a persones compromeses, que en tenen cura, i que ho fan amb molt d'amor:**

"Ells són els millors del món perquè quan em faig mal em curen, quan estic trista em fan riure, quan m'avorreixo m'entretenen i quan estic sola estan amb mi."

"Ser avi és tenir el doble de capacitat per estimar perquè, si quan tens un fill s'omple la capacitat d'estimar, imagina't ser avi o àvia!"

"M'agrada molt estar amb el meu avi i la meva àvia. Em donen tranquil·litat, sembla com si estigués en un llit de cotó fluix."

"Recordo que em pelava el raïm i li treia els pinyols perquè no m'ennuegués."

Destaca de manera significativa el rol de cuidadors que exerceixen els avis de forma habitual, però també, i de manera especial, durant els caps de setmana i les vacances. Igualment, algun conte posa en relleu com els avis tenen cura sovint dels nés, però també dels besavis:

“Els meus avis sempre tenen cura dels meus cosins i de mi quan els pares treballen. També cuiden el meu besavi que té 98 anys. La meva mare diu que són la generació sandvitx perquè cuiden grans i petits.”

L'estimació d'uns i altres és tan forta que fins i tot és manté quan els mateixos infants reconeixen que no es porten bé del tot:

“El meu germà i jo estem molt agraïts als nostres avis, per tot el que fan per nosaltres, com ens estimen i ens cuiden, encara que nosaltres algunes vegades no ens portem molt bé. Us estimo, avis!!!!”

Tot i que en general també els infants, davant d'aquesta entrega i dedicació, mostren la part activa que ells hi posen:

“Jo també faig coses per ells, els vaig a comprar el pa, els faig companyia i els ajudo en tot allò que puc.” I fins i tot manifesten aquest compromís més enllà de l'etapa infantil: *“Algún dia m'agradaria compensar-los perquè m'han ajudat molt en tot. Així que quan siguin vells com l'avi Ton (el besavi), els cuidaré jo a ells.”*

- 2. Els avis i àvies són per als néts i nétes models a seguir.** De fet, els petits valoren tant el rol que tenen els avis i la manera com l'exerceixen que consideren que si alguna vegada arriben a ser avis i àvies ho volen fer igual que ells:

“El meu iaio José era una persona molt especial, era diferent, les seves mans calentes, com reia sem-

pre amb una sola dent, les seves històries, sempre el recordaré i sempre tindrè present que vull ser com ell, una persona bona, valenta i alegre.”

Aquest fet ens permet pensar que els nens i nenes de la nostra societat disposen de més models i referents en els quals emmirallar-se i als quals seguir, fet que els dóna una flexibilitat en les opcions de vida i en els valors.

- 3. Els avis i àvies són persones actives.** Trobem als contes avis excursionistes, que practiquen esport, que cuiden horts, que viatgen, que són amants de la muntanya i que, en general, gaudeixen fent totes aquelles activitats per a les quals, per fi, tenen temps i molta energia encara:

“L’hort de l’avi Joan era molt maco, perquè estava molt ben cuidat.”

“Eren grans, però molt esportistes, els agradava molt el futbol i anar a córrer.”

“L’estiu passat els avis van anar a Nova York, era el somni de la seva vida!”

- 4. Els avis i àvies comparteixen molt amb els néts i nétes.** En passar moltes estones amb ells i poder exercir aquest rol al llarg de més anys, la relació permet desenvolupar el valor de compartir amb molta intensitat. Es comparteixen sobretot activitats i moments, però també experiència i tradició, com ara receptes de menjar que sovint cuinen junts grans i petits:

“Els caps de setmana ens posàvem el davantal i cuinàvem amb l’àvia.”

“A la Lucía li agradava molt la cuina, cada dia feia un plat amb la seva àvia, que li ensenyava a cuinar tot tipus de plats.”

I aporten també coneixements sobre l'entorn: plantes, arbres, bolets, ocells, etc. Els avis transmeten als néts l'amor i la passió per aquestes activitats:

“No només estaven per ells i jugaven sinó que també els ensenyaven coses que d'altra manera no aprendrien igual.”

Però si alguna cosa **comparteixen sobretot els avis són les històries**, quelcom que als petits els encanta i gaudeixen infinitament:

“A l'Alba i a mi ens fascinen les històries que ens explica el nostre avi Pere, sobre coses interessants que li han succeït a la seva vida, sobretot en l'època de la seva joventut.”

“L'avi Josep, un home amb molt bona memòria, sempre xerrava i xerrava explicant tot de coses de quan era petit, al nen no l'avorrien mai les seves històries, més aviat diria que li encantaven.”

“Jo ja estic emocionada en pensar quantes fotos de records m'ensenyaran.”

“Els meus avis sempre m'expliquen anècdotes, és clar, ara ells tenen tot el temps del món! A mi m'encanta escoltar-los amb atenció.”

- 5. Els avis i les àvies s'ocupen de coses diferents.** En aquest sentit, cal destacar que en l'exercici del rol participen tant avis com àvies, sent aquestes darreres les que assumeixen més feina domèstica, i sent els avis i les àvies els que els porten al parc, a l'escola, etc.

“Mentre esmorzo escolto una veu al menjador, és la meua àvia doblgant la roba que la mare va estendre ahir.”

Dintre de les tasques domèstiques, la que apareix per excel·lència i que és molt ben valorada pels infants és la de la **iaia cuinera**:

“L’àvia ens cuinava un munt de plats boníssims com els canelons, els macarrons, el pastís de formatge, tot boníssim...”

6. Els avis i les àvies són transmissors actius de valors, valors que possiblement van ser importants en la seva joventut i que tenen una importància per a ells molt elevada. D’aquesta manera es revitalitzen, es renoven i es transmeten valors perquè salti una generació (Bastidas, Muñoz, Arciniegas, Gómez, 2009):

“L’àvia i l’avi es van emocionar tant que es van posar a plorar, perquè m’han dit que la llibertat és molt important i que cal lluitar sempre per no perdre-la!”

7. Però alguns nens i nenes **detecten també en els avis certa vulnerabilitat, sobretot en temes de salut**. I és que no hem d’oblidar que tota aquesta felicitat i optimisme que hem transmès fins ara té un límit. Les repercussions de les caigudes i els petits accidents són molt elevades i les faltes d’atenció i els petits “oblits” també estan presents en els contes:

“Va caure molt malalta i cada vegada era més difícil que visquessin el meu avi i ella sols a la casa del poble.”

"A l'entrada al supermercat, a l'avi li va caure un pot de vidre perquè anava despistat."

"Camina amb ajut d'un bastó perquè li fa mal la cama."

Les vivències de dos fenòmens relacionats amb aquesta vulnerabilitat, **la malaltia i la mort, no passen desapercebudes als infants**, que prenen consciència d'aquesta realitat també a través dels avis i àvies.

No apareixen les malalties amb més alta prevalença, sinó aquelles que els criden més l'atenció i on hi ha una vivència intensa. Per aquest motiu, no és d'estranyar que **la malaltia més anomenada sigui l'Alzheimer:**

"L'Alzheimer és una malaltia molt greu que fa que poc a poc vagis perdent la memòria i al final no te'n recordes ni de com et dius."

"La Pepeta no se'n recorda del que va fer ahir, però sí del que feia quan era jove."

"En Ferran tenia un gran problema; era tan vellet que havia perdut la memòria. Confonia les coses."

Fins i tot en aquests relats, els nens i nenes són capaços de veure més enllà de la malaltia i expressar l'amor que els tenen:

"Ara l'àvia viu en el seu petit món, necessita molta tranquil·litat i afecte dels qui l'estimem."

"Ell no recordava pràcticament res però jo el vaig seguir estimant com sempre."

"Ara l'àvia és com una nena petita i ens l'estimem moltíssim. El que no oblida mai i sempre li agrada són els meus petons, per això jo sempre n'hi faig molts!!"

"La meva àvia ha perdut la memòria i ara està en una residència, perquè la meva mare diu que no pot estar sola però, tot i això, hi ha una cosa que n'estic segura que encara entén i que li agrada moltíssim... El nostre petó ben gros."

La mort dels avis i àvies apareix amb una mirada especialment afectuosa i tendra. Destaca la significació que li donen a aquest procés:

"L'avi sempre li deia a la Laura que l'àvia va marxar (morir) perquè tenia pressa per veure els àngels daurats i la terra fèrtil i frondosa que hi havia més enllà dels núvols."

I com apareixen els infants acompanyant els avis i àvies:

"Vaig estar al seu costat fins que va morir, agafant-li la mà."

És un moment dur, perquè se'ls estimen molt, però alhora, elaboren un dol sa des dels records que conserven d'ells:

"Ara de vegades penso que si hagués tingut una oportunitat més hauria gaudit al màxim d'estar amb l'avi."

"Quan el iaio tenia 91 anys se'n va anar al cel amb els angelets i jo em vaig quedar molt i molt trist sense el meu iaio."

Per últim, apareixen també les limitacions pròpies de l'edat, i en alguns casos l'impediment de seguir vivint de manera autònoma:

"Va caure molt malalta i cada vegada era més difícil que visquessin el meu avi i ella sols a la casa del poble."

"Tampoc no podia anar al lavabo i havia de portar bolquers especials per a avis, que són més grans que els dels bebès."

"Cada dia et vindré a veure i et portaré moltes coses de casa i flors, de les que a tu més t'agraden."

"En Joan té els cabells blancs i moltes arrugues, de vegades camina amb ajut d'un bastó perquè li fa mal la cama, i la meva àvia és baixeta i camina molt a poc a poc."

8. Tot i que no apareix als contes gaire sovint, un tema important del qual parlen els més petits és **quan els avis i àvies no hi són en el dia a dia perquè viuen lluny.**

"Només pensava que estiguessin parlant de quedar-se més dies, però no va ser així. Quan me'n vaig adonar, ja estava un altre cop a l'avió, volant cap a Lleida i amb una tristor que mai havia tingut. Com podia tenir tanta mala sort i viure tan lluny dels meus avis?"

"Vam venir corrent i quan vam veure a l'avi i a l'àvia d'Irlanda davant la porta es van posar a plorar..., tots tres ploràvem de l'emoció. Era el millor que em podia passar, el millor regal de Nadal!"

"No sé si els podré tornar a veure, comencen a ser grans i tinc por de no poder tornar al Senegal. Aquests dies aquí han estat màgics."

De vegades, en determinats contextos, aquesta és una realitat molt compartida per la majoria d'infants, que incorporen així la riquesa de la multiculturalitat:

“Només tres o quatre nens vivien a prop dels seus avis. Molts eren al Marroc, com els de la Yasmine, d’altres a Romania, com els d’en Florin. I d’altres encara més lluny.”

En aquest sentit, alguns contes expliciten també la **diferència cultural** que viuen i senten els nouvinguts respecte dels països d’origen dels seus familiars:

“Sempre que pot se’n va olorar la seva terra, a Tànger, on els carrers són sorollosos i les dones i els homes van vestits amb túniques de colors, fins als peus, babutxes...”

Conclusions

L'anàlisi dels contes mostra, amb molta claredat, què vol dir ser avi o àvia avui dia. Per un costat, apareixen totes les coses bones i positives que aporta l'exercici d'aquest rol als mateixos avis i àvies i als néts i nètes majoritàriament, i als pares i mares (generació intermèdia) minoritàriament.

Els elements positius estan relacionats amb aspectes relacionals. El valor que més apareix i que està més ben descrit és CUIDAR. I podríem dir que els avis i les àvies cuiden d'una forma molt especial: amb AMOR, segon valor que apareix també de forma molt extensa.

A aquest *cuidar* s'associen valors com el compromís, la positivitat, el compartir, la transmissió i el ser referents.

Apareixen, molt poc, un grup de valors i d'elements que estan relacionats amb les característiques socio-demogràfiques com la multiculturalitat (els fills dels immigrants troben estranys els avis i àvies que tenen als països d'origen dels seus pares, i amb els quals ja no s'identifiquen tant), i les diferències generacionals (molt vinculades a les TIC).

I en darrer terme, apareixen els aspectes negatius de ser avi i àvia, relacionats amb el cicle vital de la vellesa, que són la malaltia, la fragilitat i la vulnerabilitat de les persones grans. Destaquem, entre les malalties, l'Alzheimer. També apareix la mort, però malgrat que suposa un moment de patiment, als néts i nètes els

reconforta molt tota la vivència positiva i els records que conserven dels avis i les àvies.

Com a conclusió general destacaríem que els avis constitueixen un teixit social important que suporta tot l'engranatge de la nostra comunitat. Sense ells, possiblement moltes coses no funcionarien o no funcionarien tan bé com ho estan fent ara. L'exercici del seu rol és un acte d'amor i de generositat del qual es beneficien totes les generacions que hi ha per sota d'ells, especialment els néts, que reben moltíssim.

L'exercici a *full time* del seu rol també els predisposa a ser més vulnerables, ja que els desgasta, de manera que cal fer un esforç com a societat per reconèixer el gran treball que fan i cuidar-los moltíssim perquè puguin continuar fent-ho.

Bibliografia

- ALBANO, M. A. S.; CORREA, I. "Lectura de cuentos infantiles como estrategia de humanización en el cuidado del niño encamado en ambiente hospitalario". *Invest. Educ. Enferm.*, 2011, 29(3), pàgs. 370-380.
- AMAT, C.; LEON, J.; FRANCO, C.; BASAN, J. "El bienestar", Informe Unicef Necesidades Básicas y calidad de vida, 1989, pàgs. 23-25.
- BARRANTI, C. "The grandparent/grandchild relationships: family resources in an era of voluntary bonds". *Family Relations*, 1985; 34:343-352.
- BASTIDAS, J. A. "La lectura oral de cuentos infantiles a los niños y su relación con aspectos contextuales". *Revista Hechos y Proyecciones del Lenguaje* 18, 2009.
- CLAVAN, S. "The impact of social class and social trend on the role of grandparent". *Fam. Coord.*, 1978; 27:351-357. NEUGARTEN, B.; WEINSTEIN, K. "The changing american grandparent". *Journal of Marriage and the Family*, 1964; 26:199-204.
- CRAWFORD, M. "Not disengaged: grandparents in literature and reality, an empirical study in role satisfaction". *Sociological Review*, 1981; 29:499-519.
- ELSON, D. "Integrating into Government Budgets Within a Context of Economic Reform". *A Gender Budgets Make Cents: Understanding Gender Responsive Budgets*. London: Commonwealth Secretariat, 2001.

- FERNÁNDEZ LARREA, N., et al. "Estilos de vida, bienestar subjetivo y salud de los ancianos". *Revista Cubana de Medicina General Integral*, 16.1, 2000, pàgs. 6-12.
- GUIJARRO, A. *El síndrome de la abuela esclava*. Granada: Grupo editorial universitario, 2001.
- HERNANDIS, S. "Significado social del rol de abuelo". *Revista Multidisciplinar de Gerontología* 9, 1999, pàgs. 169-176.
- HOOYMAN, N.; KIYAK H. A. *Social gerontology: A multidisciplinary perspective*. Boston: Allyn and Bacon.
- JIMÉNEZ-DOMÍNGUEZ, B. "Investigación cualitativa y psicología social crítica. Contra la lógica binaria y la ilusión de la pureza". *Revista Universidad de Guadalajara*, 17, 2000.
- JOHNSON C. L. "A cultural analysis of the grandmother". *Research on Aging*, 1983; 5:547-567.
- KABEER, N. "Labor Standards, Women's Rights, Basic Needs: Challenges to Collective Actions in a Globalizing World?". A Lourdes BENERÍA i Savitri BISNATH (eds.), a *Global tensions: Challenges and Opportunities in the World Economy*, New York: Routledge, 2004.
- KAHANA E.; KAHANA, B. "Theoretical and research perspectives on grandparenthood". *Aging and Human Development*, 1971; 2:261-268.
- KENNEDY, G. E. "College students' expectations of grandparent and grandchild role behaviors". *Gerontologist*, 1990; 30(1):43-48.
- KRZEMIEN, D. "Calidad de vida y participación social en la vejez femenina". Mar del Plata: Universidad Nacional del Mar del Plata, *Grupo de investigación psicológica del desarrollo*, 2001, pàg. 3.

- MARTÍNEZ MARTÍNEZ, A. L. "Aproximación a los conflictos generados entre los abuelos cuidadores de nietos y los padres en la sociedad actual". *Contribuciones a las Ciencias Sociales*, 2010, pàgs. 2010-2011.
- MASSERONI, S.; CARLI, S.; SONDERÉGUER, M.; MARTÍNEZ, A. "Experiencia y memoria en la investigación social". *Colección Investigación y Tesis, MNEMOSYNE*, Buenos Aires, 2006.
- MATTHEWS, S.; SPREY, J. "The impact of divorce on grandparenthood: An exploratory study". *The Gerontologist*, 1985; 24:42-47.
- MESTRE MIQUEL, J. M.; GUILLÉN PALOMARES, J.; CARO BLANCO, F. *Abuelas cuidadoras en el siglo XXI: recurso de conciliación de la vida social y familiar*, 2012.
- ORGANIZACIÓN MUNDIAL DE LA SALUD. Programa de promoción de la salud de los ancianos para Latinoamérica y el Caribe basado en la investigación, Washington, D.C., OPS, 1990.
- OSUNA, M. J. "Relaciones familiares en la vejez: vínculos de los abuelos y de las abuelas con sus nietos y nietas en la infancia", 2006.
- PEDRAZA, C. N. "La Polifonía e intertextualidad en producciones textuales infantiles". *Cuadernos de lingüística hispánica*, 2010, (15), pàgs. 139-150.
- PÉREZ ORTIZ, L. "Envejecer en femenino". Boletín n.º 9 Perfiles y tendencias del Observatorio de Personas Mayores. Madrid IMSERSO, 2004. *Las abuelas como recursos de conciliación entre la vida familiar y laboral. Presente y futuro*. Madrid: Instituto de la mujer, 2007.
- PINAZO, S.; MONTORO, J. "La relación entre abuelos y nietos. Factores que predicen la calidad de la rela-

- ción intergeneracional". *Revista Internacional de sociología*, 62.38, 2004, pàgs. 147-168.
- Revista Española de Geriátria y Gerontología*, Vol. 41 (2a ed.), març 2006, pàgs. 100-110.
- ROBERTO, K. A.; STROES, J. "Grandchildren and grandparents: roles, influences and relationships". *International Journal Aging and Human Development*, 1992; 34 (3):227-39.
- RUIZ OLABUENAGA, J. I. *Metodología de la investigación cualitativa* (4a ed.), Bilbao: universidad de Deusto, 2007.
- SARRADO-SOLDEVILA, J. J.; PRUNA-PARRA, M.; LÓPEZ-VICENTE, P. "El cuento como entorno de crecimiento socioperpersonal en la intervención psicopedagógica con población adolescente infractora", 2007.
- SERRANO, G. P. (ed.). *Modelos de investigación cualitativa en educación social y animación sociocultural: aplicaciones prácticas*. Narcea Ediciones, 2000.
- SEVERINO, S. K.; TEUSINK, J. P.; PENDER, V. B.; BERNSTEIN, A. E. "Overview: the psychology of grandparenthood". *Journal of Geriatric Psychiatry* XIX, 1986; 1:3-16.
- SHANAS, E. "Older people and their families: The new pioneers". *Journal of Marriage and the Family*, 1980; 42:9-15.
- SHORE R. J.; HAYSLIP, B. "Custodial grandparenting. Implications for children's development". A Gottfried, A. E.; GOTTFRIED A. W. *Redefining families: implications for children's development*. New York: Plenum-Press, 1994.
- SMITH, H. E. "Family interaction patterns of the aged: a review". A ROSE, A. M.; PETERSON, W. A., (eds.), *Older people and their social world*. Philadelphia: Davis FA; Co. 1965.

- SOLDEVILA, M. "Las abuelas cuidadoras. Opiniones y perspectivas de un grupo de personas mayores", 2011.
- TRIADÓ, C.; VILLAR POSADA, F.; MARTÍNEZ CRIADO, G. "El rol y la importancia de los abuelos para sus nietos adolescentes". *Anuario de Psicología*, 2000, vol. 31, núm. 2, pàgs. 107-118.
- TRIADÓ, C.; VILLAR, F.; SOLÉ, C.; OSUNA, M. J.; CELDRÁN, M.; TRIADÓ TUR, C.; VILLAR POSADA, E. "El rol de abuelo: cómo perciben los abuelos las relaciones con sus nietos". *Revista Española de Geriatria y Gerontología* 35.S2, 2000, pàgs. 30-36.
- VALLES, M. S. *Técnicas cualitativas de investigación social*. Madrid: Síntesis. GUBA, E. G; LINCOLN, Y. S. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills: Sage, 2000.
- WEISBROT, M. "Evidencia Orientada al Paciente. ¿Las abuelas que cuidan nietos tienen más riesgo de enfermarse?". *Evid. actual. práct. ambul*; 10(6):188-191, noviembre-deseembre, 2007.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION: "Ageing and Health", Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse, Whoqol Group, 1998.

Avis i néts

Victòria Cardona

Introducció

Complau molt constatar l'estima dels néts vers els seus avis. Ha estat molt i molt gran la resposta al Premi Pilarín Bayés per part de centenars d'escoles de Catalunya. Hem vist que les nostres escoles tenen molt bona salut, i que els mestres han sabut motivar els escolars, perquè rebre 2.700 contes és una xifra important, i una resposta abundant i creativa dels nens de Primària. Editorial Mediterrània, amb el compromís d'editar els guanyadors, també afegeix un estímul a aquest repte. A qualsevol nen li agrada obtenir un premi, i aquells que no el rebin saben que han treballat plegats i estan contents d'haver participat en aquest projecte amb estones de complicitat entre professors i companys de classe.

Sabem que el moment de descobrir lletres i llegir és un dels instants més transcendents de la nostra vida –i de la de qualsevol persona. Recordem que una criatura no neix ni lector ni escriptor, es fa lector o escriptor quan a l'àmbit familiar o escolar se l'anima a la curiositat pels contes i pels llibres.

Avui, amb aquest premi, hem animat moltes criatures no només a llegir i a escriure, sinó a tenir la satisfacció d'haver-hi participat pensant en els seus avis estimats. Tot un encert! Alguns nens obtindran, amb els seus contes, l'edició amb il·lustracions, i els altres creiem que també estaran satisfets d'haver dedicat una estona a pensar en els seus avis i besavis, i adonar-se de com els estimen.

La comprensió lectora és fonamental perquè els escolars desitgin aprendre i estudiar. Tots els nens que han participat en el Premi Pilarín Bayés han demostrat il·lusió en la creació dels contes. Llegint-los, tens la percepció que, per als nens, els seus avis són els millors i no és estrany, ja que tots els contes ens parlen d'estimació mútua i de tendresa, de generositat, de bondat de cor, i de tantes i tantes qualitats dels nostres avis. Aquests valors, els nés els descobreixen i en gaudeixen amb els seus avis.

Després de llegir els contes, he valorat molt com els nens expressen els seus sentiments per escrit. Si els pares alguna vegada es queixen que els fills els contesten breument: "bé, regular, fatal", ens trobem que, amb els avis, que serveixen silencis per deixar parlar, el nét, sigui tímid o agosarat, es troba com peix a l'aigua per expressar el que sent. Si pares, mestres i adults imitem l'actitud dels avis, segur que millorarem el llenguatge verbal i els diàlegs que intercanviem amb els nens i guanyarem en comunicació i confiança. Educarem millor les seves emocions i l'autoestima, per conviure millor amb els altres a casa, a l'escola i al carrer.

Aquest recurs pedagògic dels contes, centrats en la figura dels avis, l'ha animat l'escola! Caldrà agrair als mestres la seva entusiasta dedicació, compaginada amb les tasques diàries de la classe, i la seva resposta a una iniciativa com aquesta, que ajuda a crear complicitat entre la família i l'escola. Mestres il·lusionats ho expliquen així: "Amb les pautes, les bases del concurs, la motivació, el treball amb portàtils, les xerrades amb els avis..., finalment han sortit uns contes molt bonics, molt diferents. La imaginació i els sentiments han volat dins dels alumnes i es nota amb

els escrits. Moltes gràcies per oferir-nos aquesta oportunitat”.

Els nostres mestres han deixat llibertat als nens per expressar-se lliurement per escrit. Alguns contes són més propers a la realitat i altres, més imaginatius. Segur que més d'un pare i mare, en llegir el conte que el seu fill ha escrit, ha conegut trets de la personalitat del fill que estaven amagats als seus ulls. Uns contes als quals els mestres han donat el seu visiplau. Són mestres com els que ens descriu Gregorio Marañón:

“El professor sap i ensenya. El mestre sap, ensenya i estima, i sap que l'amor està per sobre del saber i que només s'aprèn de veritat el que s'ensenya per amor.”

I és que mestres, pares i avis deixem petjada i eduquem en valors criatures, adolescents i joves quan ensenyem amb el cor i de tot cor. Queda reflectit en els contes, en els quals he descobert la bona salut afectiva dels nostres escolars.

Els nens de Primària d'escoles de Catalunya han escrit sobre els seus avis, uns avis, com tots els avis, amb total disponibilitat per als seus néts, perquè els estimen. Per amor són capaços de fer coses extraordinàries, com aquell qui no fa res. Com les àvies que, quan un menut plora, diuen: “A aquesta criatura li falta la falda...”, deixen el que estan fent i canten “Arri, arri, tatanet, anirem a Sant Benet...”, amb el petit als seus genolls. O bé els adormen amb altres cançons ben arrelades en les nostres tradicions familiars, cançons que també aprenen els nens a l'escola

amb els mestres. Tot l'afecte rebut a la primera infància ha repercutit abundantment en el que han escrit els nens. Amb els seus relats, anirem obrint baguls de les golfes o de l'altell de l'armari que els ha servit d'inspiració.

Us parlaré dels temes més recurrents que podem trobar en aquests contes, sobre els quals basaré les meves reflexions, recolzades en algunes frases per tractar-los, sense posar cap títol concret, perquè tots els contes –siguin premiats o no– tenen mèrit, el mèrit de l'esforç i l'observació de la mirada dels nens, que cal escoltar amb respecte i admiració. Una mirada en què trobem avis que saben donar caliu als seus néts i tenen total disponibilitat per estar a prop d'ells: acompanyant-los en passejos per la muntanya o la platja, observant la natura, ensenyant-los com es té cura d'un hort i dels animals de granja. A més, els avis són una bona ajuda per a l'escola quan estan al costat dels nens a l'hora de fer els deures.

Els nens i nenes valoren molt positivament que els avis siguin divertits i imaginatius, perquè amb ells s'ho passen bé, riuen i són creatius tot jugant. En els contes, no hi falten els relats dels records dels avis, les històries que aquests van viure en la seva joventut i hi trobem, també, caixes amb fotografies, dietaris i objectes preuats. I el que sempre, sempre hi trobem, com una agradable música de fons, és la cuina deliciosa de les àvies. Elles són les que més sovint han estat al comandament dels fogons, sense excloure algun avi que fa bones paelles. Són àvies que posen els seus cinc sentits per preparar els plats i els néts sempre els troben els millors del món. No cal que us digui que per a mi ha estat un privilegi fer l'estudi dels contes

escrits per nens i nenes d'escoles de Primària de Catalunya, i presenciar l'edició dels contes amb les il·lustracions de Pilarín Bayés, que fan més atractius els escrits. Gràcies de tot cor a l'Editorial Mediterrània i a l'Obra Social de Sant Joan de Déu per encarregar-me aquesta tasca i gràcies als mestres per impulsar la redacció d'aquests contes.

Els nostres escolars són feliços perquè, recordem-ho, el secret de la felicitat es troba en estimar i ser estimat. I avis i néts, néts i avis viuen l'amor en escriure. I jo he tingut el plaer de fer d'escoltadora dels nens i de les nenes, i tinc consciència plena que no sóc la mateixa d'abans...

Som-hi!

El privilegi dels avis

*Qui no posseeix el do de meravellar-se
i entusiasmar-se és com si no tingués vida,
els seus ulls estan tancats.*

Albert Einstein

És un privilegi ser avis i gaudir de la tendresa que es desperta en el cor de qualsevol de nosaltres davant del naixement d'un nét. El que jo no em podia ni imaginar és que els néts estimessin tant els seus avis com els estimem nosaltres a ells. I és el que he verificat tot fent l'estudi dels contes del Premi Pilarín Bayés.

Els avis d'avui tenen un paper rellevant en la vida de família, fins i tot es diu que si un dia es declaraessin en vaga el món deixaria de funcionar. No és exagerada aquesta afirmació, ja que si fins ara els avis eren el braç que s'allargava per arribar on no podien ser-hi els pares, avui, a causa dels canvis sociològics i econòmics del país, la fecunditat decreixent i una esperança de vida en augment, han esdevingut els proveïdors de moltes famílies, ja sigui com a cuidadors o financers, dels pares i dels néts alhora. Ens els trobem a les sales d'espera acompanyant els seus propis fills al metge, a les escoles comunicant-se amb els mestres a l'hora de recollir els néts, cuidant-los si estan malalts o anant amb ells tots els caps de setmana, fins i tot, els trobem fent la compra per als fills que treballen. Així també els descriuen els nostres escolars quan ens expliquen avis aventurers o que tenen poders màgics, com la família dels *Increïbles* de la factoria Pixar.

El cas és que començaré aquestes reflexions amb frases de petons i abraçades, perquè no he parat de trobar-ne i estic molt emocionada. Són els néts els qui ens diuen que amb els avis sempre troben petons, abraçades, tendresa, falda. Els avis estimen molt els néts, ja ho sabem i ells ho noten.

Aquests dos nens del Cicle inicial de Primària ens escriuen: *“Els avis m’abracen tan fort que no em deixen respirar, però m’agrada”*. *“Quan de vegades estic trist, l’avi em fa unes abraçades que no sap fer ningú més, i se’m passen tots els mals”*. També una nena del Cicle mitjà ens parla de la seva àvia: *“Quan berenem, m’assec a la seva falda i ella mira els dibuixos igual que jo”*.

I he copiat aquestes dues frases de contes del Cicle superior: *“Ella va pensar tot el que havia après amb el seu avi, i li va fer una abraçada molt forta per tot el que li ensenyava”*. *“Va entrar a l’habitació i va anar directament a fer-li un petó i una abraçada a l’avi, que estava estirat al llit. Avi, t’estimo!”*.

He trobat en un conte de Cicle mitjà un avi rondinaire, que ens recorda el personatge de Mr. Scrooge del *Conte de Nadal*, de Charles Dickens, a qui no agrada el Nadal, que s’emociona molt amb l’estimació que té la seva néta cap a ell: *“Li vaig fer un petó per desitjar-li el millor any. Un petó que li va fer caure una llàgrima. No es creia que el pogués estimar tant”*.

Ja es veu que l’experiència de carícies, falda, abraçades i petons dels avis no s’oblida mai, com tampoc les abraçades i petons dels nens cap a ells, és el llenguatge del cor. Ara en diem llenguatge no verbal i, des que li han canviat el nom, fins i tot sembla més important. Si diuen els experts que el tracte afectuós que es rep a la primera infància és fonamental per a

l'autoestima, els avis la fomenten amb escreix, són un mirall clar i segur. Ells sempre miren els néts com si fossin els més agraciats de totes les criatures del planeta. Fins i tot a l'adolescència, que tan mala premsa té perquè hem oblidat que també vam ser adolescents, els avis continuen fomentant la seguretat en els néts, perquè només els veuen qualitats i passen per alt els canvis d'humor. Un nen que es troba així reflectit sempre creixerà en autoestima, una autoestima que donem pares i mestres quan diem el que fan bé o ajudem a millorar el que fan malament, sense renyar ni menystenir la seva persona.

El gest de petons, carícies i abraçades és el mateix llenguatge no verbal que sap fer amb afecte el mestre amb una mirada o amb el gest perquè tots els nens es concentrin i ell els pugui guiar com el Flautista d'Hamelin, amb una mica més de flexibilitat per dur-los a bon port, és evident.

Els avis de Catalunya són com *El Petit Príncep* de Saint-Exupéry, que ens recorda que "el que és essencial és invisible als ulls". És així. Els avis miren d'obrir els ulls del seu cor per eixamplar la capacitat d'estimar i, de retruc, ho fan els seus néts. Aquesta estimació d'avis i néts no es veu només quan estan junts a casa, també ho notem quan els avis van com a convidats a l'escola dels néts. Així es comenta en més d'un conte, quan el nét explica com n'està d'orgullós de l'avi, si va a parlar del seu ofici o d'alguna afició a la seva classe. I és que els avis poden "entrar" discretament a l'escola i ser la mà amiga que canalitzi moltes emocions dels infants i adolescents.

Els agents educatius són els pares, mestres i escolars, però als dos primers els interessa saber quina re-

lació tenen els néts amb els avis. Les escoles poden cercar oportunitats per interaccionar amb els avis, és un bon recurs i en podem anar trobant: convidar-los quan fan algun concurs de dibuixos, de contes o d'alguna altra activitat, reunions amb tots els avis per parlar d'algun tema concret o tenir-los presents en alguna activitat de l'AMPA, com excursions, o xerrades sobre el paper dels avis.

Tenim algun conte de nens nouvinguts del Cicle superior que ens expliquen les aventures que viu algun personatge creat per ells que passa vicissituds. Són contes alligadoradors de nens que ploren perquè els avis han de tornar al seu país o s'alegren perquè uns amics dels pares els han trobat feina i es poden quedar.

És trist, i cal entendre la bona voluntat que tenen molts nens immigrants per adaptar-se. Els mestres de les nostres escoles viuen cada dia la integració d'aquests escolars i fan, de forma admirable, el possible perquè aquests puguin seguir, amb algun reforç si convé, el ritme d'una cultura diferent a la seva. I nosaltres també haurem d'acollir els nouvinguts tan bé com ens agradaria que ens acollissin a nosaltres i com ho fan a les escoles i els companys de classe que no veuen cap problema amb els companys de raça o costums diferents als seus.

La disponibilitat dels avis

He trobat un conte d'un nen del Cicle mitjà en què una ambulància ha de recollir, en una gran superfície comercial, una àvia extenuada d'anar a fer la compra de la mà de la néta petita que tot d'una s'escapa;

quan la troben, l'àvia esgotada pel patiment d'haver perdut la seva menuda i del cansament de la setmana es desmaia. Aquest relat m'ha impulsat a fer una reflexió que ens serveixi a tots plegats, a mi la primera, perquè sóc àvia.

L'esperit de servei i la disponibilitat dels avis és tan potent que alguna vegada ho passen malament. Es parla, des del punt de vista mèdic, de la síndrome de "l'àvia esclava". L'àvia que només procura pels fills, que no s'atreveix a dir que està esgotada per l'excés de responsabilitats en què es troba immersa i que no es queixa, perquè té por de no ser útil. Finalment, per aquesta circumstància acaba emmalaltint, perquè no sap o no vol demanar ajuda. Són dades extretes d'un estudi efectuat al Consultori de Linyola (Pla d'Urgell) i presentat al Congrés de la Societat Espanyola de Medicina de Família i Comunitària, celebrat a Madrid el gener del 2009, on es diu que el 42% de les àvies que tenen cura dels seus néts, mentre els seus fills treballen, pateixen ansietat i estrès, i tenen sentiments de frustració.

La solució a l'estrès passa pel diàleg entre avis i fills, i facilitant als avis poder dir: "No puc més". Cal comunicar-se i posar-se d'acord sobre les tasques que els demanen, amb horaris i dies de tenir cura dels néts. De vegades, és tan senzill com preguntar a l'àvia: "Com et sents?", en lloc de: "Com estàs?". I sempre els pares joves han de posar remei en aquestes situacions.

És possible que l'estrès succeeixi perquè les àvies acullen els néts perquè els fills tinguin un temps de descans, tenen experiència i s'ofereixen per tenir-ne cura. I què passa?, que els costa més refer-se del

neguit acumulat, a causa de la seva edat i moltes hores esmerçades, de no dormir bé a les nits o patir quan els infants tenen febre. L'àvia ho fa i s'esgota sense ni adonar-se'n, perquè es troba útil, i no gosa explicar-ho als fills per la preocupació de deixar de veure el seu estimat nét si no la necessitessin.

Es fa palès que l'àvia o l'avi que té cura d'una criatura no ho fa creient-se esclava ni esclau de ningú. Tampoc l'avi és un *burn-out* (cremat), com en diuen ara. Això sí, l'avi d'avui es crema i es deixa espremer com una llimona perquè estima. També perquè estima la seva feina, es deixa espremer un mestre per animar la curiositat intel·lectual de l'alumne i col·labora en activitats "extres" com les del premi dels contes il·lustrats per Pilarín Bayés. Així escrivia un d'ells al portal del premi a la xarxa: "Estem a punt d'enviar els contes. El procés de creació ha estat laboriós, però ha valgut la pena. Hem parlat amb els avis, ens han explicat les seves experiències i, a través de la nostra realitat i dels moments que passem amb ells i elles, hem creat les nostres històries particulars".

És un exemple de com els professors ajuden a potenciar les qualitats dels seus alumnes: imaginació, creativitat, observació i amor a les lletres. Aquest amor a les lletres, concretat en la lectura i l'escriptura, és el més important de dur a terme a l'escola. Fins i tot, m'atreveixo a dir que ni que fos l'única matèria a Primària, ja en tindrien prou per formar escolars. Quan els nens estan avesats a la lectura i a l'escriptura tenen més facilitat i interès per l'estudi, i tots els altres coneixements s'assimilen sols.

Ben mirat, tant avis com mestres tenen avui un paper semblant i alguna vegada es "cremen". Ells dedi-

quen molt de temps als nens i tota aquesta generositat i mirada des del cor és la que deixa petjada en l'educació. Cal recordar que uns i altres hauran d'estar més valorats i gratificats, individualment i per la societat en general.

Tot escoltant els nens d'escoles de Primària ens hem adonat que ells no veuen cap aspecte de sofriment o negatiu dels seus avis, encara que les estadístiques ens indiquin el contrari. En la majoria de contes, els veuen sempre positius i optimistes: *"Una gran tempesta d'estiu va fer malbé la collita dels avis. L'àvia estava trista. L'endemà, el meu avi, a primera hora del matí, va venir amb terra i noves plantes per deixar-ho tot una altra vegada com estava i ens vam engrescar tots a plantar"*.

I és que el tracte continuat que tenen avui amb els avis dóna, als nens i nenes, una visió total de la manera de ser d'ells. Faig un petit apunt per destacar la diferència de com es viu ara la relació d'avis i néts amb els avis de la dècada dels seixanta. Ens diu un nen: *"Com cada diumenge vaig anar a casa dels avis, però aquell diumenge va ser especial..."*.

Aquest "com cada diumenge", que sovinteja en molts contes que he llegit, m'ha recordat les visites dels nens a casa dels avis, a ciutat, la dècada dels seixanta. L'avi, assegut al sofà de casa o a la taula del despatx, mentre l'àvia estava sola a la cuina fent el dinar o feinejant per la casa. L'avi tenia al davant un nét ben empolainat i clenxinat, que li donava la mà amb tanta cerimònia i respecte que, fins i tot, a algun avi li deien de vostè. I quan l'àvia anava a casa dels néts (l'avi no hi anava, oficialment era el proveïdor dels diners), obria la bossa per donar cara-

mels i s'asseia només per preguntar i fer una mica de conversa. Tot això ha canviat. Ara els néts saluden els avis amb tota confiança i s'instal·len a casa d'ells com si fossin fills seus. I els avis d'ara van a casa dels néts per ajudar. S'arremanguen i banyen els petits, donen sopars, es queden nits de vetlla perquè els pares joves surtin i es distreguin. I els néts no els perden el respecte, com es podria pensar, senzillament, els tenen confiança. El que no ha canviat és l'emoció dels avis de tots els temps.

Transmissió de les arrels

La vida només pot ser compresa mirant enrere, però només pot ser viscuda mirant endavant.

Sören Kierkegaard

La tasca primordial dels avis és la d'estar disponibles per facilitar la transmissió de la cultura en el sentit més ampli, tan ampli que hem hagut de deixar la memòria dels fogons de l'àvia per al capítol següent. Els avis hem viscut molt i som experts en comunicar experiència i saviesa. Podríem dir, sense prepotència, que tenim capacitat per conrear l'esperit dels nostres néts.

Com transmetem la cultura de la vida? Amb el testimoni i amb paraules entenedores; mai amb queixes o amb frases tan temibles i negatives com: "Els meus temps eren millors...", "Això d'ara és una disbauxa, abans no passava mai...". Es tracta que els nostres infants i adolescents reconeixin les seves arrels i trobin la seva memòria biogràfica. Són les nostres arrels, que es projecten d'un passat a un present, i tenim l'esperança que els nostres néts les perllongaran. I ens és fàcil transmetre-les, perquè a ells, els atreu l'alegria i el bon humor amb què vivim. Aquestes qualitats, els nens les han valorat en els seus contes i és que amb cara de pomes agres i mig intoxicats i capficats pels problemes que tenim no seríem capaços d'ensenyar res. Veurem valors que els néts han descobert en la vida dels seus avis i reflexionarem sobre l'agraïment.

En els contes, hi trobem una àvia que escriu un diari perquè la seva néta el pugui llegir quan sigui

gran, capses amb fotografies, nines, alguna bicicleta que es pot tornar a fer servir. Tots sabem que tenen molta importància, aquests records de la història familiar, perquè els avis ajuden els nens i les nenes a comprendre i estimar les seves arrels.

Un nen de dotze anys ens relata el que li explica l'avi sobre el seu besavi: *"Al meu pare, li encantaven les coses antigues i com ja saps, l'ofici dels qui els agraden les coses antigues és l'arqueologia. Viatjava per tot el món fent recerca de relíquies de moltes civilitzacions..."*.

Alguns avis creuen que es fan pesats explicant els seus records als néts, i alguns pares joves comenten amb un punt d'ironia: "Ens toca escoltar les batalletes dels avis". El resultat és que es perden moltes experiències que ajudarien a conformar la personalitat de les criatures, si escoltéssim més els avis. Un comentari irònic com aquest pot fer desdir l'avi d'explicar aventures que emocionin qualsevol nét.

Si jo ja pensava que viure era una aventura que s'ha de conquerir cada dia amb decisions lliures i reflexionades, els escolars m'ho han anat demostrant. Ells veuen els seus avis no només optimistes i positius, per ells són forts i resistents, uns superherois, els seus herois.

Amb la memòria biogràfica dels avis, els nostres infants i adolescents reconeixen el que és més important: saber qui són. I els avis no es fan mai pesats quan expliquen la seva vida als néts. Fa alegria verificar que els nens i nenes són feliços amb les històries dels avis. No he parat de llegir contes amb diàlegs d'avis i nens plens de vivències: d'infantesa, de la vida al camp o a la ciutat, de feines que tenien, de formes de divertir-se o de relacionar-se amb els pa-

res, quan eren petits com ells, o avis que expliquen anècdotes dels pares quan eren petits. Sense aquestes converses amb els avis, potser els nens i les nenes no sabrien mai aspectes del passat familiar, fins i tot, històric, que seran molt importants per construir la seva identitat.

Subratlla el personatge d'un conte: *"I ara que el temps ha passat, jo, el Jordi, he crescut i m'he convertit en avi. No passa un dia que no recordi com m'estimaven els meus avis i quantes coses em van ensenyar"*.

Tota la lectura en general m'ha fet comprendre que, tot i que aprenem cada dia dels nostres encerts i dels nostres errors, els nens i les nenes descobreixen molts valors que han viscut els seus avis: fortalesa, austeritat, bon humor, per aquest vincle afectiu que s'estableix entre els membres de la família en el caliu de la llar. La família és una comunitat d'amor i els avis, com vèiem en el capítol anterior, s'excedeixen en demostrar-ho quan engrandeixen la capacitat d'estimar. Deixen petjada, deixen rastre. El coneixement de la vida dels avis i els records que expliquen queden impresos al cor i al cap dels nens, i els empenyen a tenir cura dels grans, es tornen una mica protectors dels seus grans.

Escriuen dos nens del Cicle mitjà: *"Hem d'ensenyar a nedar els avis, els donarem la mà en sortir de l'aigua", "Anem junts al parc d'atraccions, que els avis no hi han estat mai"*.

Winston Churchill, l'estadista britànic, té una frase que ens anima a tots, pares, mestres, avis: *"Una bona conversa ha d'esgotar el tema que tracta, però no ha d'esgotar els seus interlocutors"*. Els avis, segons els nens, expliquen les històries d'una manera tan agra-

dable que no poden mai esgotar-los, i menys si expliquen històries d'un avantpassat o poden veure fotografies d'abans, o joguines dels seus pares.

He fet un descobriment: les vivències del Cicle superior de Primària tenen un punt en comú, coincideixen que l'esforç que fan els nens de llevar-se d'hora per sortir amb els avis els és ben gratificant. Si matinegen per anar amb l'avi al camp a veure oliveres, a ajudar-lo a munyir una vaca, a la platja a pescar, al mercat del dissabte a la plaça major del poble, a fer el cim d'una muntanya, a la fira d'antiquaris..., tot i que els ha fet molta mandra sortir aviat de casa, el matí els passa en un tres i no res, com ho sintetitza un nen de dotze anys.

O un altre nen del Cicle superior: *"L'avi m'ha ensenyat a conèixer molts tipus de bolets bons: camagrocs, cama-secs, ceps, fredolics, llenegues, rossinyols, rovellons, trompetes de la mort, pinetells..."*. Els avis, com bé llegim, deixem arrels. Jo, que sóc àvia, sé que no sóc "la malcriadora oficial", com alguns em volen etiquetar, sinó que sóc, com tots els avis, de les que "aspirem" a deixar arrels. Les ales, les deixem per als pares dels nostres néts i els felicitarem amb entusiasme si veiem que deixen tenir iniciatives a les seves criatures, i celebrarem i brindarem amb cava amb ells per l'autonomia dels adolescents i joves, quan ho facin amb llibertat responsable..., però les arrels són feina d'avis, és la seva herència, el millor llegat.

Com ho és el que ens diu aquest alumne: *"Si pogués, l'avi encara aniria a l'escola, ja que quan em veu, em demana què he fet i sempre em vol ajudar a fer els deures. Em diu que tinc molta sort de tenir llibretes, llibres i contes amb tants colors. I es posa a llegir els*

meus llibres". És un avi del temps en què no es podia anar a l'escola, però té l'experiència de la vida i sap que necessita formar-se.

A moltes cultures, la figura de l'avi o de l'àvia està considerada com una font de tradició, de coneixements, de consell. Sense solemnitats i amb senzillesa, seria interessant que els nostres nens tinguessin una bona imatge dels seus avis i estic contenta perquè amb el concurs del Premi Pilarín Bayés, s'ha fet un bon pas. Trobem avis agradables, ben informats, prudents i amb capacitat per donar tot el que han après als seus néts. Tot un tresor!

Pares i mestres ponderem: si l'avi –que és portador de tot el bagatge de saviesa– queda arraconat i ningú l'escolta, quantes ensopegades farem, i quantes ens n'haurien pogut estalviar si li haguéssim fet cas..!

Nosaltres, els avis, haurem d'estar disponibles per facilitar la transmissió de la cultura en el sentit més ampli. No és prepotència, és la realitat i humilitat, perquè la veritat és que hem viscut molt i hem descobert molts valors. Som experts en comunicar experiència i saviesa amb el testimoni i "conrear" l'esperit dels nostres néts.

Quan parlem de cultura, ens podem referir al cultiu i, per això, he utilitzat aquesta bonica paraula del "conreu". Podem dir, també, que hi ha diferència entre tenir ciència o tenir saviesa, i que la saviesa s'adquireix per haver reflexionat sobre fets viscuts. L'any 1992, es van celebrar els Jocs Olímpics a Barcelona. Molts vàrem presenciar com es "passava" la torxa..., doncs això; els avis passem el relleu als fills i als néts, i ho fem com aquell qui no fa res. A mi, m'agraden molt les persones que fan sense fer soroll, els avis són

així, fan, ho donen tot i saben ser discrets i desaparèixer quan convé.

Els avis tenen senzillament experiència, si bé els pares sempre seran els primers educadors dels fills, i s'ha de dir que, amb estima i sentit comú, els pares d'avui ja en tenen prou, no necessiten gaires manuals d'instruccions. Avui els nens han concretat les seves històries pensant en els avis, però sense pares no tindríem avis, com sense criatures no necessitaríem escoles. Els pares sempre seran els referents dels seus fills, els imiten, els estimen i sempre els demostraran agraïment, si són tractats amb tendresa i comprensió.

El valor de l'agraïment

Els nostres fills, néts i escolars descobreixen el valor de l'agraïment quan el veuen a la vida dels seus més propers, i cal que reflexionem una mica sobre ser agraïts i ensenyar a agrair. És la primera paraula que s'hauria d'aprendre a casa i a l'escola. *Gràcies* és una paraula màgica i donar les gràcies proporciona alegria a tots plegats, l'ambient s'impregna de vibracions positives quan es dona de tot cor i no només com una paraula de cortesia. Per exemple, si un infant ens diu: "Em dones aigua?", s'hi pot afegir un "gràcies" amb un somriure després d'omplir-li el vas, i un altre dia ja ho dirà ell.

Els veuen que poden tenir cada dia un plat de menjar a taula o veuen com, per exemple, n'és de fàcil obrir l'aixeta i que ragi l'aigua sense fer cap esforç, en comparació amb els seus avis, que havien patit gana o feien caminades per anar buscar l'aigua al

pou, o rentar els llençols al safareig públic o al riu. L'àvia ha explicat: *"Vam haver de viure el temps de la guerra, una època en què hi havia molta pobresa i en què la gent passava gana..."*.

Una noia del Cicle mitjà superior parla de la seva història imaginària: *"En aquella època es valoraven molt les coses –em deia el meu avi–, i deia que jo havia d'aprendre molt de l'esforç i de valorar tot el que tenim. Al cap d'uns anys, jo també vaig ser àvia i una tarda tranquil·la d'hivern vaig explicar a la meva néta, la Marina, el que el meu avi m'havia dit feia molts anys"*.

Frases com aquestes també els fan entendre notícies tristes de nois sense sostre que es passen el dia al carrer, no per mandra, sinó perquè han de subsistir recollint el que poden per mantenir-se, sense possibilitat d'assistir a l'escola, o bé imatges ofertes a la televisió de nens transportant materials de construcció més pesants que ells mateixos! Entre la vida dels avis, dels pares i de l'entorn, els escolars van descobrint l'ensenyament com una valuosa donació de la qual molts nens del món no poden gaudir. Ja ho diu el refrany: *"És de ben nascuts, ser reconeguts"*.

Els mestres poden fer veure als alumnes tot el que fan els pares per guanyar-se la vida i, cada dia, poder oferir el menjar, aigua i un bon aixopluc, i també fer que s'adonin que amb el seu comportament a l'escola poden beneficiar el seu aprenentatge i els dels companys de classe. Fomentar l'agraïment i que el concretin amb detalls petits sempre és un punt clau en l'educació de les persones, com també evitar actituds de nens massa protegits, que es creuen que ho mereixen tot sense fer cap esforç.

Els nostres escolars tenen l'oportunitat de rebre una assistència continuada a l'escola amb tots els mitjans al seu abast: bons docents, aules amb material adequat, últimes tecnologies, espais per practicar l'esport, que cal fer-los valorar i agrair. A tots ens ha mogut el cor qualsevol imatge de nens sense escolaritzar o d'altres que han de caminar quilòmetres a peu, mal alimentats, però que escolten amb avidesa els ensenyaments que reben. La ignorància és un dels pitjors mals i, encara que ens queixem –de vegades amb raó– del sistema educatiu, els nostres fills poden rebre tota la instrucció pertinent per ser bons ciutadans. Els avis fomenten agraïment amb vivències com les esmentades, que els nens capten. Pares i mestres ho podem fer recordant el que està passant a d'altres països en el precís moment en què estem vivint. Al mòbil tenim el món a la butxaca i el podem fer servir per educar.

I avui que parlem tant de portar una vida saludable, no podem oblidar els estudis que demostren que l'emoció de l'agraïment allibera endorfines i oxitocina, regula la pressió sanguínia i relaxa el sistema nerviós. És per això que com més agraïts siguem els adults més sans estarem, millor aprendran els nostres a ser agraïts i, alhora, es crearà un ambient simpàtic, càlid i positiu a casa i a l'escola per facilitar tota classe d'aprenentatge.

L'art dels fogons

L'objectiu principal de l'educació és el de crear persones que siguin capaces de fer coses noves i no simplement de repetir el que altres generacions han fet; persones que siguin creatives, inventores i descobridores. El segon objectiu de l'educació és el de formar mentalitats crítiques, que puguin verificar i no acceptar, sense reflexionar, el que se'ls ofereix.

Jean Piaget

Un aspecte molt preuat pels nens i les nenes en la majoria dels contes és el que cuinen i preparen els avis, sobretot les àvies, que són les que estan més sovint al comandament dels fogons. Elles faciliten una convivència agradable a fills i néts gràcies al seu art, i són creatives com ho han estat els seus néts elaborant els contes. Molts valors es desprenen de la cuina de l'àvia, com el respecte, el perdó, l'alegria o la participació, i moltes habilitats socials com l'empatia o l'assertivitat, que ajuden a viure positivament les relacions interpersonals, especialment quan estem asseguts al voltant de la taula. I tot gràcies a l'ingredient de l'amor que l'àvia afegeix a cada plat.

És una constant en tots els contes escoltar l'emoció que als nens els provoquen les croquetes de l'àvia o les sopes que els ofereixen: *"Les croquetes de l'àvia són les millors"*, *"Tinc una àvia que em prepara una sopa de lletres molt bona"*. Aquesta darre-ra frase em fa pensar que la de les lletres deu ser una

àvia lletraferida que aprofita l'hora de l'àpat per ensenyar a lligar-les. També, una, que és àvia, sap que els seus fills, quan siguin avis, tindran la paciència de fer la salsa de beixamel sense enganxar-la al pot, de deixar-la reposar amb la massa de les croquetes dues hores abans de donar-los forma, com també sap que no es perdrà la recepta de la sopa de galets i que es farà la carn d'olla amb tots els ingredients que donen aquella aroma de caliu per tota la casa. No hi ha extractor que la suprimeixi i tampoc ho volem. Volem que quedin records.

La cuina dels avis és, doncs, aquest art que es transmetrà a les diverses generacions. És possible que algun membre de la família prengui el relleu a l'àvia i en alguna celebració familiar rescati aquell plat que l'àvia preparava amb tant d'amor, i sigui un artista com ho va ser ella, i que mentre seuen a taula, mengen i conversen, donin gràcies a Déu i a la vida pel que tenen.

La discreció i el tracte respectuós dels avis són unes grans virtuts que els nens descobreixen, un respecte que veuen cap a ells i cap als altres: *"Procureu ser amables i educats amb les persones que us trobeu"*, ens diuen en un altre conte. Si el que els diuen els avis ho aconsellen pares i mestres, amb unes altres paraules, explicant la importància de gestionar les emocions, especialment l'empatia per comprendre els altres, tindrem molta feina feta.

Són comentaris dels contes dels nens i de les nenes: *"Àvia, em faràs aquells macarrons tan bons?"*. *"El pa amb tomàquet de l'àvia és ple de tomàquet i oli, te'n llepes els dits!"*. *"L'avi em prepara per berenar la llet amb cacau tan ben remenada que mai té grumolls!"*.

Si fan aquests elogis els nostres nens és perquè reben dels avis l'estima que els tenen amb la dedicació que posen fent els plats. Certament, hi posen el millor dels ingredients: els cinc sentits, perquè aquell àpat surti ben bo i els néts en gaudeixin. I aquesta estima, els nostres nens i nenes la perceben: *"Una maionesa casolana, que només sap fer la meva àvia"* o *"Vam fer una truita boníssima amb els ous que vam collir al matí de les gallines"* –ens diu un nen del Cicle mitjà que té els avis fora de la ciutat. Els nens valoren la bona cuina de l'àvia i la il·lusió amb què la fa; les tasques quotidianes, humils i, fins i tot, rutinàries ajuden a educar-los en la realitat.

Diu una nena: *"Àvia, t'ajudo a fer les rodanxes de taronja amb sucre, que tant m'agraden?"*, i l'àvia li respon: *"És clar que sí. Saps que aquestes postres eren les preferides de la teva mare quan era petita?"*. I així, mentre preparen els àpats, els néts perceben semblances amb els seus pares, i aprenen experiències viscudes pels avis, la qual cosa fa créixer en ells els llaços de pertinença a la família i la memòria històrica. En aquestes converses, els avis els ajuden a comprendre i estimar la seva persona amb vivències que potser, sense ells, no arribarien a conèixer, experiències que seran importants per construir la seva identitat.

Als nens i nenes, no només els agraden els plats que cuinen els avis, també els agrada ajudar-los en la seva preparació. I és en aquestes estones que els nens parlen amb els avis, tranquil·lament, sense presses: *"Ens encanta poder passar temps amb vosaltres i cuinar. Les vostres receptes són les millors"*, queda escrit en un conte.

Néts i nétetes, doncs, es posen el davantal, aquell que l'àvia té guardat per a ells, per quan vulguinaju-

dar-la a la cuina, i es disposen a preparar l'àpat. Els avis sempre tenen les coses a punt: el davantal, els es- tris necessaris, la disponibilitat, el bon humor, les ga- nes de passar una estona amb els néts. Si us explico aquesta ajuda dels néts que he trobat en els contes a la cuina de l'àvia és perquè molts pares m'han co- mentat que no entenen com és que els seus fills esti- guin tan ben disposats a tenir responsabilitats a casa dels avis. El misteri pot quedar aclarit si a casa –així com també ho fan a l'escola– es marca una ruta.

Què fariem els conductors sense unes senyalitza- cions, uns mapes de carreteres o un cercador GPS que ens indiquessin com arribar a una destinació determi- nada, allunyada i desconeguda per a nosaltres? Ens perdríem i arribaríem més tard i amb més neguit, si és que abans no hem estat víctimes d'un accident de trànsit, fent un mal canvi de sentit en una carretera. Per això, abans ens informem del recorregut i del camí que hem de fer. Doncs això és el que fem a casa i a les escoles quan marquem unes rutines i uns hàbits.

Les rutines es viuen de manera diferenciada perquè cada família respira el seu aire i cada escola té la seva ideologia. Són regles que s'adapten i que són flexibles, com també ho pot ser el canvi de direcció de la ruta que seguim del GPS. Quan parlo a escoles en xerrades-col- loqui sobre la necessitat d'educar en la llibertat, recor- do als pares que l'ordre de la casa no és el del museu ni el d'un cementiri, perquè hi ha vida, però que hem d'establir unes pautes i uns horaris per educar la volun- tat dels fills. No és educatiu ni el campí qui pugui, ni el deixar fer sense límits. L'esforç que fan a casa per fer la vida agradable a tots repercuteix en el seu comporta- ment a l'escola i els mestres ho agraeixen moltíssim.

Afegeixo que tenir una responsabilitat a casa o a l'escola és un mitjà per créixer en molts valors personals i augmentar l'autoestima dels fills i néts, perquè sempre reben la resposta positiva dels pares i avis amb l'actitud de complaença i gratitud. Un "Molt bé!" dit de tot cor anima sempre. El mateix podem dir de l'encàrrec que el mestre dóna als seus alumnes procurant la participació de tots, fent tornos perquè tots hi intervinguin.

Asseguts a la taula

Diu l'avi d'un conte: "*Nens, el dinar és a taula!, i a la taula i al llit, al primer crit*". I els educadors hi afegim: i a la taula de casa dels avis i dels pares, sense *WhatsApp*, fem una estona de dieta digital. Què seria d'una escola si a l'hora de dinar s'haguessin d'escoltar milers de sorollets diferents a part de la xerinola normal dels coberts i de les veus dels escolars? Doncs a casa, igual. És l'hora d'asseure's a taula. Aprofitem aquest fet, que és un element fonamental per a la cohesió familiar i social i, alhora, un bon element d'educació. És l'espai de la reunió, la tertúlia, el descans; està comprovat que els nens que mengen acompanyats tenen menys fracàs escolar. I ens ho creiem, perquè la soledat és un mal temible i malauradament ben actual!

També els nens són feliços quan comparteixen la taula amb avis i pares, els agrada sentir-los parlar, especialment si es procura un to de veu baix i suau per part dels adults. Sovint els nens i les nenes es relaxen escoltant-los: els avis donen el seu punt de vista als fills, els ajuden a valorar altres aspectes que potser

no han tingut en compte, els pares s'interessen també per les coses dels avis i és un enriquiment per a tots. I, per descomptat, es deixa parlar els nens i se'ls escolta. Seria un problema que no els deixéssim expressar-se i els féssim callar perquè són petits.

L'opinió dels avis, tot sovint, complementa la dels fills. Quan avui tot ho jutgem i etiquetem tenim el referent dels avis que disculpen, comprenen i no critiquen. L'assertivitat dels avis ens ajuda a saber tenir criteris propis i a defensar-los, però respectant sempre els dels altres, una habilitat social fonamental per educar a l'escola quan es treballa en grup i ben necessària per preparar per a la vida, tot i que on s'assimila millor és veient la coherència que viuen els pares i que ajuda els fills a forjar els seus principis.

Tots reconeixem que és complicat asseure's cada dia junts a taula i força meritori per l'esforç que suposa, per parar-la i desaparar-la, pels gots que es tomben, per les baralles entre els germans, per plegar les tovalles..., però hauríem de procurar fer-ho cada dia almenys en un àpat –normalment el del sopar–, per estar junts a la taula diàriament, convençuts que tenim una bona eina educativa per a la convivència, per guanyar la confiança i tenir una bona comunicació amb els fills. Alhora, hem d'aprofitar per passar-ho bé, riure junts, cedir una peça de fruita a un germà, respectar els torns de paraula o esperar a aixecar-se de la cadira fins que tots hagin acabat. Agafar bé els coberts o no enraonar amb la boca plena s'aprèn amb més facilitat que les qualitats que estan relacionades amb pensar abans d'enraonar o amb no voler ser el centre de la reunió.

Tota la creativitat dels nens ha quedat avui reflex-

tida en els seus contes i els mestres l'han impulsat. Jo he "escoltat" creacions boniques i sorprenents llegint-los, i valoro l'escriptura creativa. És fonamental per desenvolupar la imaginació dels escolars i molt més avui, que tots vivim immersos en la cultura de la imatge i no tenim gaire temps per a la reflexió ni per a l'observació, qualitats que s'augmenten quan es pensa i s'escriu. Els nens han exercitat la memòria i la concentració, pensant en els contes que ens relaten vivències dels avis.

L'escriptura dels contes pot haver ajudat a millorar el llenguatge i a enraonar amb claredat. Molts vaureu pel televisor el dia de Sant Jordi de 2015 a *Els matins* de TV3, el moment del veredict del jurat dels premis Pilarín Bayés. Després de llegir-lo, la presentadora es va acostar a la classe de Cicle inicial que representava totes les escoles que hi havien participat enviant els contes i que estaven asseguts al plató de la plaça de Catalunya. Li va preguntar a una petita: "*Com heu treballat els contes a l'escola?*" i la nena va contestar amb tanta seguretat que ens va deixar bocabadats: "*Primer vam fer una pluja d'idees amb tots els de la classe...*". Queda palesa la frase encertada de la nena i el treball d'equip que s'ha fet a l'aula...

Aturem els rellotges

*La lentitud implica aprendre a badar, a observar,
a perdre el temps, en el sentit d'assaborir-la.*

Joan Domènech Francesch

Pares que tenen cura dels fills, mestres que tenen cura dels deixebles..., uns i altres han de conciliar feina i família, i van accelerats per força. I el que hem llegit en els contes és com els nens valoren el ritme dels avis: més lent, tranquil, que permet als nens i nenes abaixar també el seu ritme quotidià.

Tant de bo tots tinguéssim una vareta màgica per aturar el rellotge! Però com que no la tenim i la feina "mana", cerquem temps de sota les pedres per passar estones amb les criatures. Hem de ser com malabaristes per trobar espais que relaxin, escollir llocs de vacances o caps de setmana amb ambients tranquils: *"L'avi i la iaia no s'acabaven d'acostumar a viure en aquella gran ciutat... Quan eren petits vivien en un poble petit envoltat de boscos i muntanyes. I sempre deien que, al poble, les coses passaven més a poc a poc"*.

En un altre conte, una nena comenta a la seva àvia: *"Àvia, a casa teva la sopa me la menjo molt a gust. No em fas córrer, com a casa, i m'expliques mentrestant aquelles històries de quan eres petita que m'agraden tant"*.

I deu ser ben cert. Els nostres nens i nenes estan sotmesos al ritme accelerat que portem els adults, immersos en la vida laboral, eficient i ràpida. I els avis,

que ja no tenen aquesta pressió, poden oferir als néts un altre ritme del temps per atendre'ls i escoltar-los.

No és negatiu anar accelerats quan convé i recordem que l'estrès del dia a dia és necessari per estar més motivats per treballar bé. Ja es diu que els que fan més feina són els que en fan molta, però no la gaudiríem mai si no ens aturéssim estones a contemplar-la.

Contemplar tampoc s'aconsegueix fent un buit mental, podem quedar ben relaxats sense res al cap, però de contemplació, ben poca. La contemplació dels pares ha de raure en les coses quotidianes de la família, veure el creixement interior i exterior dels fills, la seva autonomia, creativitat o el seu esforç per rectificar el que ha fet malament. Sempre li trobarem més gràcies si el mirem lentament, com fa el pagès amb l'esclat de la llavor sembrada a la terra o com fa el pescador que cala les xarxes i espera la captura de peixos sense fer gens de soroll.

Els avis són uns clars representants del déu de la mitologia grega Kairós, contraposat a Cronos, un altre déu grec. Mentre que Cronos representa el temps quantitatiu, el del rellotge, el pas de les hores, Kairós representa el temps qualitatiu, és a dir, el moment oportú, l'esdeveniment irrepètiblle, màgic, en què es poden donar experiències que ens poden transformar, l'oportunitat. I d'això, els avis en saben. Els nens, amb els avis, aprenen que hi ha temps per parlar, per escoltar, per fixar-se en les coses quotidianes, petites, properes i tan importants.

Temps d'escoltar

Molts mestres utilitzen totes les innovacions necessàries a classe, però saben que amb una mirada veuen

tot l'interior de l'alumne. La interacció amb un alumne d'avui es fa més difícil, perquè no està tranquil i està més aviat avesat a comunicar-se amb cinc o sis companys alhora pel *WhatsApp* a tota velocitat. El "cara a cara" entre mestre i alumne exigeix aturar-se i una mirada de comprensió. Aquest aspecte de la comunicació interpersonal no pot ser substituït per res.

La forma més efectiva de comunicació és a través de la mirada afable, de la paraula propera, del gest, del toc a l'espatlla i dels ànims insuflats, tot i que cap educador menysté les facilitats que donen les tècniques digitals a l'aula, alguns ens diuen que l'efecte "click" afecta, entre d'altres coses, a la capacitat d'atenció, requisit indispensable per entendre la matèria que s'imparteix.

Cal tenir una bona comunicació amb els alumnes i ho aconseguim si ens interessem per les seves coses i deixem que s'expressin. No és bo que quedi res a dins del cor sense expressar-ho. Com també sabem els mestres que, moltes vegades, hem d'anar-nos guanyant la confiança dels alumnes i esperar que aquests vulguin compartir amb nosaltres les seves vides. Tenim dues orelles i una boca, fem servir millor l'oïda i deixem espais de silenci per escoltar-los.

Aquest viure espais de silenci pausadament i comunicar-se el trobem en els contes quan ens expliquen, els nens i nenes, que surten a caminar per la muntanya amb els avis i s'adonen de com aquests coneixen el nom de les plantes, dels bolets, dels indrets i de com valoren la natura, la qual cosa els transmeten: *"Tots junts anàvem cantant una cançó molt alegre i de sobte, tots vam parar, ens vam quedar meravellats amb una cascada molt gran que ens vam trobar"*.

Caminar per la muntanya, passejar vora el mar tot escoltant la música de les onades, aturar-se a contemplar tanta bellesa de la natura, activitats que molts néts practiquen de la mà dels avis, els anima a la contemplació. Els avis –tal com ho descriuen els nens de Primària– ajuden a aixecar la vista al cel, veure la immensitat del mar, les postes de sol, els colors dels núvols, els sorolls dels rius.

Molts pares també tenen present com n'és d'important el contacte amb la natura i intenten gaudir, amb els fills, del lleure amb poc soroll. També, moltes escoles han introduït l'hort, perquè els nens i nenes entenguin el ritme de la natura i aprenguin a esperar, pacientment, com creix la llavor d'una planta o com neix un tomàquet; fan sortides a granges, i excursions per gaudir de la natura.

És bo, doncs, que pares i mestres incorporem a les nostres agendes aquest valor tan important i necessari, avui dia, de la lentitud, en termes anglesos, de *l'slow*.

Hi ha altres maneres, doncs, de percebre el present, el moment que vivim, i ens adonem que aquells valors de què hem bastit les nostres màquines, eficiència i rapidesa, no són els únics valors que han de regir la nostra vida; nosaltres tenim un altre ritme i quan ho descobrim i ho acceptem, en gaudim molt. Els nens ho demostren així, quan aconseguixen deixar les màquines digitals a banda i expressar el seu joc, la seva creativitat, d'altres maneres.

Els ens expliquen que s'ho passen molt bé jugant a jocs de taula amb els seus avis: al parxís, les cartes..., i riuen i comenten; de vegades, els avis els deixen guanyar, de vegades, a l'inrevés... I ens diuen que no s'han recordat de la *Play*.

En un altre conte, un nen ens explica que a casa dels avis hi va trobar el mapa d'un tresor. Emocionat, va anar seguint totes les pistes que, finalment, el van conduir a l'habitació que feia servir a casa d'ells. Havia de mirar sota del llit i aixecar una rajola. Hi va trobar una capsa plena de caramels i una carta de l'avi dient-li que l'estimava molt i que desitjava que aquells dies que seria a casa seva fos feliç.

En un altre, explica l'avi: *"Abans no ens calia ni televisió, ni mòbil, ni jocs d'ordinador per ser feliços"* –diu, mentre recull petxines a la platja per col·locar-les al castell de sorra que està fent amb el seu nét. I el nét, de nou anys, que ha escrit el conte, s'ho creu. Ell, aquest diumenge, s'ho passa molt bé sense la seva màquina digital.

Els nostres nens també gaudeixen de veure que, als seus pares, els va bé aquest canvi de ritme al costat dels avis: *"Quan ens van venir a buscar els pares –comenta una nena que ha passat una setmana d'estiu a casa dels seus avis–, vam voler ensenyar-los la cova que havíem descobert a la muntanya i les petjades que havíem trobat. Hi vam anar amb els avis i, pel camí, no vam parar de riure"*.

Llegir els contes dels nens ens emociona, i esperona pares i mestres a no anar tan accelerats i a gaudir del moment, especialment de la naturalesa, com se'ns descriu en molts d'ells. És important, doncs, que també pares i mestres ens omplim de la visió de coses boniques, i valorem la tasca dels avis que, fonamentalment, regalen als néts el seu propi temps, un bé intangible, que no es toca amb les mans.

La serenitat dels avis ens esperona a procurar tenir paciència i a no ser esclaus ni dels nervis ni de dir pa-

raules que no volíem dir. Ells ens van avisar que calia comptar fins a 100 abans de parlar.

Per a pares i mestres caldrà saber esperar un cert temps si hem de renyar, anar a poc a poc, amb serenitat i amb un to càlid, corregir després. Quan escridassem, ens quedem ben ensopits i deixem el fill o l'alumne sense autoestima. Ja ho diu un proverbi persa: "Si ets pacient en un moment d'ira, escaparàs a cent dies de tristesa".

Si es diu que la bona educació és la que fomenta l'educació per l'espera, la paciència serà una qualitat que els acompanyarà al llarg de la vida per conviure bé amb els altres i per saber contemplar. Sobre l'exemple de l'hort, esmentat abans, he de dir-vos que quan no es pot tenir hort a la classe, es pot tenir una planta a l'aula, i aprofitar aquest fet per parlar a classe de l'amistat, la paciència, canalitzar els sentiments dels escolars vers l'empatia al company d'escola i compartir interessos, sigui esperar veure com creix una flor o alguna altra activitat conjunta, fets que poden evitar la burla, el menyspreu i no diguem el *bullying* que, malauradament, existeix a les nostres escoles.

La paciència està relacionada amb l'esforç. Un esforç que pares i mestres procurem que facin les criatures, per educar la seva voluntat, fent-los seguir uns horaris i osant colzes per estudiar. També fan un esforç els nés per caminar amb els avis, per pujar una muntanya o per tenir cura de la seva higiene i sortir arreglats a passejar.

S'explica de Thomas Edison que, de tots els seus èxits, potser el del la bombeta incandescent és el que li va demanar un particular esforç. Durant vuit-cents dies i força nits, amb el suport dels seus col·laboradors, va tenir la paciència d'assajar més de mil fibres dife-

rents, tant vegetals com minerals i animals. A les últimes setmanes, un dels seus col·laboradors li va preguntar per què persistia d'aquella forma en el seu afany, després de quasi mil intents sense haver aconseguit altra cosa que fracassos. Edison li respongué amb senzillesa:

“No son fracassos. En cada experiment descobreixo un motiu pel qual la bombeta no funciona. Gràcies a això, he aconseguit saber ja mil formes de com no s’ha de fer una bombeta.”

Cada error comporta un ensenyament, encara que només sigui un simple detall a corregir i millorar. La paciència i constància d’Edison per no decaure ens va ajudar a tots –mai millor dit– a “veure-hi” clar.

Si som pacients escoltem millor, no ho dubtem gens i, així com els pares podem pensar a retallar algun costum innecessari per guanyar uns minuts més per estar més disponibles per els fills, els mestres a l’escola hauran d’aconseguir tenir més calma per as-saborir les estones que dediquen als escolars, anar més a poc a poc i aturar-se per deixar-los parlar tots; algú s’expressarà millor, un altre, més embarbussat i a un altre, li reconixerem el que vol dir pel gest del seu rostre. La mateixa serenitat s’haurà de procurar quan es comuniquen amb els pares dels alumnes quan dediquen el temps a tutories. La serenitat que ens allibera dels neguits ens fa guanyar en empatia vers els nens i ens fa servir silencis per escoltar. Haurem d’engrandir la capacitat d’escolta, com l’hem engrandit llegint els contes del Premi Pilarín Bayés.

Quan els avis no hi són

*El món modern ha inventat l'acció
per a distreure's de la mort.*

Josep Pla

Davant del repte de fer una redacció sobre els avis, alguns nens s'han trobat que no en tenien experiència pròpia, bé perquè els avis viuen lluny, en un altre país, bé perquè han mort. En aquests relats, els nens han viscut amb una certa angoixa aquest fet i expliquen que han demanat als seus companys que els expliquin què és això de viure i passar temps junts amb els avis. Els nens, generosos, els han donat les seves experiències, perquè ells les puguin escriure en les seves pròpies redaccions. Tot un exemple de companyonia i generositat per part dels nens.

En un conte, el desig per tenir un avi com els altres nens, per compartir jocs, rialles, el berenar, en definitiva, l'estimació, és tan gran que es converteix en una proposta: si es poden adoptar fills, també ha de ser possible adoptar un avi, per què no. Aquest nen decideix fer una llista de com li agradaria que fos aquest avi i explica que fa un àlbum amb dibuixos d'aquells moments de la seva vida que li agradaria compartir amb ell i, el més important, ens diu, a aquest avi li ha d'agradar ell. No cal dir que el troba i ara és un més a la seva família, i aquells dibuixos de l'àlbum han estat substituïts per fotos reals. És una mostra de com necessiten els nens i nenes

l'estimació dels avis, i de com poden arribar a ser d'importants en les seves vides.

Als infants, els preocupa el seu familiar difunt, sobretot si és molt estimat per ells, i es pregunta si es trobarà sol, si passarà fred, si podrà menjar... No ens podem limitar a donar una resposta curta: "Estarà bé", i crec que he d'aprofundir en aquesta reflexió. Els avis, per llei de vida, es moriran abans que els joves i sé, per experiència, que quan es mor algun familiar ens queda ja el cor tatuat per sempre, tatuat, si s'ha viscut bé el dol amb les cicatrius ja tancades i les ferides curades.

Gestionem el dolor de la pèrdua

La mort d'un avi i el dol que comporta poden ser un temps d'aprenentatge per als nens. Els nens que han pogut assistir a l'enterrament de l'avi o familiar han pogut rebre l'afecte que els altres tenien pel seu avi, han escoltat paraules d'estimació cap a ell, tot recordant coses bones que en van rebre, i poden gaudir d'abraçades de consol també per a la seva tristesa. La gratitud cap a aquest avi tan valorat creix i sempre els acompanyarà. Si l'avi hi fos, aquest afecte el rebria ell.

En un relat, un nen ens comenta del seu avi, ja mort, el que diu el mossèn del poble a la missa del seu funeral: *"Va educar els seus fills amb humilitat, respecte i afecte, i sempre els deia: 'L'educació és el vestit de gala per a la festa de la vida'".* Amb aquestes paraules ens expressa l'admiració que sent pel seu avi i ens ho explica valorant la seva humanitat, amb devoció.

És important que no amaguem la mort als nens, parlem-ne també. Fa anys, els avis, més sovint que ara, morien a casa i, ajaguts al llit, els més petits els podien veure, tocar, fer-los un petó i notar en els llavis el glaç del seu front. Al voltant de l'avi, es resava i es recordaven les coses bones que havia fet.

Avui, molts avis moren a l'hospital i, o van al cementiri, directament, o a tanatoris, molt sovint d'aspecte fred, perquè no ens recorden on va viure la persona estimada. El difunt resta en una altra sala, on no podem tocar-lo ni fer-li el darrer petó, queda tapat per un vidre i no ens hi podem acostar. Per als nens, pot ser una petita desolació no poder expressar com l'estimaven, al seu avi. Cal estar-hi amatents.

Tothom ens parla de cercar distraccions per passar el dol i no ens cal distreure'ns; deixarem passar el temps, parlant de la persona estimada que ens ha deixat i fomentant la sensibilitat i la capacitat d'estimar dels nostres fills. La presència del familiar que ha deixat aquesta terra ens acompanyarà, si el tenim present.

El nen preguntarà on és ara l'avi, què li ha passat, i cadascú de nosaltres haurà de respondre a les seves preguntes el millor que pugui, no podem ignorar-les, perquè entre l'"allà on sigui" que es diu ara i els tanatoris freds, amb l'avi que queda colgat de flors i ni es veu, els nens queden força desolats i no poden expressar sentiments. Han de saber que l'avi o l'àvia ja no tornaran i que l'absència del familiar la notarem tots, i hem de donar-los pau i respostes a les seves inquietuds.

Sovint pensem que només els adults som els que necessitem expressar les nostres emocions, de tristesa i dolor, els que necessitem sentir la proximitat dels qui ens estimen donant-nos coratge i companyia, i obli-

dem que els nens i nenes també passen el dol, i cal que l'expressin i se sentin acompanyats. Realment és així, els acompanyem, avisem l'escola i els amics perquè no els deixin sols?

De vegades, en preguntar-los com es troben, els costa expressar-se i ens responen amb monosíl·labs, respostes que són minses per descriure les seves emocions, ens calen frases. Cal que insistim, que sentin que, veritablement, ens interessem per ells i ens importa com es troben. Ells necessiten verbalitzar el que senten, han de poder posar nom a allò que experimenten. Segur que aquests moments ens poden ajudar a tots a estimar-nos més de veritat, a conèixer la sensibilitat que tenim cadascú.

Amb els anys hem anat vivint la pèrdua de persones molt estimades. Sabem que tot i que passa el temps, les llàgrimes ens cauen cara avall quan menys hi pensem. L'absència de l'amic, amiga o familiar que ens ha deixat ens és present, i qualsevol esdeveniment, reunió o objecte de la persona absent ens revifa el dolor; dolor que també pateixen els nostres fills quan perden un amic a l'edat jove, sigui per un accident o per una malaltia, o un familiar estimat. Cal ser-hi a prop, pares, mestres, familiars i amics, i acompanyar-los en aquest dolor.

Un gest que ens pot fer present el record i l'estima pels familiars que han mort me'l va explicar una coneguda, a qui se li havia mort el pare; em va dir que a casa seva tenien una fotografia que presidia un dels llocs més visibles del menjador, i que quan tenien una celebració familiar, feien un brindis tot recordant-lo; també em va comentar que havia avisat a l'escola perquè els mestres estiguessin a l'aguait del comportament dels seus fills, que tant estimaven l'avi.

La presència del familiar que ha deixat aquesta terra ens acompanyarà, si el tenim present, i ho hem de fer saber als nens, ells ho necessiten. També és una prova d'amor, com totes les que hem anat trobant amb la plena disponibilitat dels avis vers els néts i d'aquella lentitud tan envejable per a pares i mestres per viure el dia a dia. Possiblement fer les coses senzilles amb estima total com les fan pares, avis i mestres ja les fa grans a la mirada dels nens. Els seus ulls són clars i innocents i descobreixen el valor de l'estimació que reben, la valoren i són feliços perquè el secret de la felicitat es troba en estimar i ser estimat. I avis i néts, néts i avis viuen l'amor en escriure.

Vaig finalitzant aquest estudi tot parlant-vos de quan els avis necessiten els néts. I us copiaré unes frases que són clar exemple de l'estimació que nens i nenes tenen cap als seus avis.

Una noia de dotze anys que visita la seva àvia malalta d'Alzheimer ens diu: *"Amb l'àvia teníem un moment preferit: ens miràvem atentament i em feia una abraçada forta i un petonàs ben gros. La meva àvia ha perdut la memòria i ara està en una residència, perquè la meva mare diu que no pot estar sola però, tot i això, hi ha una cosa que n'estic segura que encara entén i que li agrada moltíssim... El nostre petó ben gros"*.

Moltes frases com aquestes i d'altres que he trobat fent recerca del que han escrit els nens de tots els cicles de Primària em fan veure com els nens i les famílies viuen la malaltia dels seus grans i em fan fer aquesta reflexió que ens serveix per a l'escola, ja que aquesta, que mira d'extraure al màxim les possibilitats dels escolars, ha de tractar de manera diferenciada el nen que

acompanya els avis malalts i la tristesa que l'envaeix d'un altre que té un avi en bon estat mental i físic.

Tinc una amiga mestra de Primària que periòdicament va a visitar una residència de gent gran amb els nens de la classe. Allà els nens juguen al dòmino amb ells, escenifiquen alguna obra de teatre curteja, s'acosten als avis coneguts, escolten el que els diuen, aprenen com viuen les incomoditats les persones invàlides i veuen l'amor amb què els tracten les monges que s'ocupen de tenir cura dels que més ho necessiten.

Pot arribar el dia que algunes facultats dels avis s'afebleixen i es necessita el suport dels més joves. Ensenyar als nostres fills, néts i alumnes la manera de tractar els avis és un pas important per saber apreciar la dignitat de totes les persones, especialment aquelles que pel pes dels anys necessiten ser ateses i acompanyades constantment. Cal tenir una actitud de comprensió vers aquells vellets que són dependents. L'envelliment actual de la població fa que no tinguem prou recursos socials perquè els nostres grans estiguin tan bé com desitjaríem, però no hi ha res millor, com llegíem al conte de la noia del cicle superior, que el caliu de les abraçades i petons que es reben, i les visites i companyia de pares i néts per minorar el dolor de la pèrdua de memòria, sigui a casa o sigui a la residència.

A molts altres contes també s'expliquen anècdotes d'aquestes situacions, perquè lògicament, als nens, els sobta que els avis els canviïn el nom o els confonguin amb la mare o el pare. És un tema recurrent a tots els cicles de primària i alguns nens ho expliquen amb un caire simpàtic. Ells sempre veuen la tendresa i el cor dels avis.

Si he començat parlant-vos dels petons i abraçades que s'intercanvien avis i néts, m'agradaria acabar aquest estudi amb la frase que m'ha interessat d'un altre conte del Cicle superior d'una nena que té l'àvia també amb la malaltia de l'Alzheimer i que ens torna a parlar d'estimació. M'ha interessat perquè no hi ha dubte que si els nens de les nostres escoles de Primària estan tan bé amb els avis és perquè tenen uns pares que els han transmès la saviesa de cor i els engrandeixen la capacitat d'estimar:

“La meva àvia es posa molt contenta quan els meus pares, la meva germana i jo anem a veure-la. M'estima molt i ens fem abraçades i molt petons, li entren ganes de plorar quan ens veu. Un dia li vaig preguntar, a la meva mare, per què l'àvia no s'oblidava d'estimar-nos. La meva mare em va dir que l'àvia tenia malalt el cap, però no el cor”.

Un cor sempre disposat a estimar, com tots els dels avis del món i dels contes que hem escoltat.

Conclusions

Cal anar finalitzant l'estudi i la valoració de tot allò que els nens i nenes de Primària ens han explicat sobre els seus avis. Ens hem entusiasmat: els avis, per als nens i nenes, són persones molt estimades i valorades, fins i tot podríem dir que són fonamentals en les seves vides.

En l'elaboració d'aquests contes els nens han tingut un espai per parlar dels avis i un temps per pensar-hi; això, d'entrada, ja ha estat molt positiu perquè s'han aturat per assaborir les seves vides i han descobert que són rics, molt rics, perquè tenen unes persones al costat que els estimen, els cuiden, els acompanyen, els encoratgen en les feines, els ensenyen, juguen amb ells, els preparen els menjars més excel·lents...

Aquest senzill exercici d'aturar-se i observar –en el qual els mestres han tingut un paper fonamental– potser ha sorprès més d'un nen, que no havia donat importància a la realitat que vivia, i crec que en tots ells ha aparegut un mateix sentiment que han sabut expressar per escrit: el de la gratitud cap als seus avis, que tant fan per ells.

Hem viscut moments de veritable estimació per ambdues bandes. Els avis i les àvies gaudeixen amb els néts però també els néts es preocupen per ells quan es posen malalts o estan tristos; llavors han aparegut els nostres nens i nenes per dir-los que poden comptar amb ells, amb aquells petons i abraçades i un: "Us estimo, avis!" que sovinteja en tants contes. Aquest escalf mutu els motiva tots a viure amb més seguretat i alegria.

Encara que és cert que la nostra societat actual és individualista, tecnificada, que exigeix rapidesa, més a prop de les urbs que de contacte amb la natura, també és cert que entren amb més força altres valors com el respecte, la solidaritat o la paciència. Als nostres nens i nenes els agrada el ritme poc accelerat amb què viuen aquests valors i ho han destacat en algun relat.

Els han valorat molt positivament el temps que passen amb els avis, perquè és un temps on poden succeir coses úniques, màgiques, perquè el que importa és ser estimats, ser nens i parlar, riure, jugar... També hem vist com contemplen la naturalesa que, sovint, és un espai que descobreixen amb els avis, potser per causa de la generació de la qual formen part, més associats a la vida de camp i als pobles o espais on el temps passa a poc a poc.

Els avis són persones valentes i generoses. Alguns han patit guerres, fam, precarietats econòmiques, exilis, que els han fet homes i dones de caràcter, austers, coratjosos. I tots ens aporten la memòria biogràfica, que ajuda a construir en els nostres nens i nenes la seva identitat. Hem vist com els agrada, als nens, que els avis els parlin del passat familiar i històric per saber de les seves arrels.

Hem vist, també, com es deixen aconsellar pels avis, com els escolten, "Estudia, fill meu, que jo no ho vaig poder fer...". Hem sentit avis parlant amb els fills, ajudant-los a ser més tolerants, hem sentit i vist com actuen aquestes grans persones que són els nostres avis i àvies!

Els nostres néts han tocat la saviesa dels avis, adquirida gràcies a la reflexió de la seva experiència. Transmetre valors ho podem fer tots; no cal ser ni potentat,

ni ric, ni pobre, ni científic o filòsof; només cal aprendre de l'actitud positiva i serena que viuen els nostres grans per anar cercant el sentit que té la vida. Donem les gràcies als avis per ser tan savis i tan generosos amb els néts i imitem-los!

Ja hem escoltat uns nens que, després de l'exercici de la creació de contes, tenen molts més recursos per interioritzar una sèrie de valors, això sí, moltes vegades amanits amb la bona cuina de l'àvia.

Els valors que han descobert els ajudaran a tenir criteris personals i teixir el camí de la seva vida amb il·lusió i esperança.

Avis i nés: bibliografia i recursos a la xarxa

Bibliografia:

- BONO, Edward de. *Seis sombreros para pensar*. Paidós Ibérica, Barcelona, 2008.
- CARDONA, Victòria. *Conciliar la vida familiar*. Styria, Barcelona, 2008.
- Som avis*. Mina. Labutxaca, Grup62, Barcelona, 2008.
- Teixint el tapís de l'amistat*. Meteora, Barcelona, 2015.
- DEFOE, Daniel. *Robinson Crusoe*. Montaner i Simon, Barcelona, 1914.
- GARDNER, Howard. *Inteligències múltiples. La teoria en la pràctica*. Paidós Ibérica, Barcelona, 2005.
- GEDA, Fabio. *En el mar hi ha cocodrils*. La Galera, Barcelona, 2011.
- GIONO, Jean. *L'home que plantava arbres*. Viena, Barcelona, 2008.
- Rebrot*. Edicions 1984, Barcelona, 2015.
- GOLEMAN, Daniel. *Intel·ligència emocional*. Kairós, Barcelona 1997.
- Intel·ligència social*. Kairós. Barcelona, 2006.
- MARTÍ I POL, Miquel. *Llibre d'absències*. Edicions 62, Barcelona, 2011.
- POCH I ABELLAN, Concepció. *De la vida i la mort*. Claret, Barcelona, 1996.
- SAPHIRO, Lawrence E. *La intel·ligència emocional de los niños*. Ediciones B, Barcelona, 1997.
- SAINT-EXUPÉRY, Antoine. *El Petit Príncep*. Empúries, Barcelona, 2003.

TONUCCI, Francesco. Frato. *40 anys amb ulls de nen*. Graó. Barcelona, 2007.

TORRALBA, Francesc. *L'art de saber escoltar*. Pagès Editors, Lleida, 2006.

L'art de saber estar sol. Pagès Editors, Lleida, 2009.

Alguns enllaços recomanats:

La convivència, un trencaclosques (Avis)

<http://criatures.ara.cat/laconvivenciauntrencaclosques/>

Vida de família

<http://www.vidadefamilia.org/>

El cor de la gent gran. TV3

<https://www.youtube.com/watch?v=-Qjvu0wE4rk>

Asseure's a taula. TV2

<http://www.rtve.es/alcarta/videos/para-todos-la-2/para-todos-2-debate-sentarse-mesa-para-comer/1330646/>

7 dies. TV Vic

<https://www.youtube.com/watch?v=cd6uUuwN4As>

Notícies TV. Badalona

<https://www.youtube.com/watch?v=Te3D2SfLLVw>

La nit dels savis. Terrassa

<https://www.youtube.com/watch?v=m9aznSmtskQ>

Quan els avis es fan grans

<http://www.hacerfamilia.com/actualidad/noticia-cuando-abuelos-envejecen-20130603014711.html>

Com veuen els avis els néts

<http://www.hacerfamilia.com/blogs/noticia-nueva-mirada-20150410113946.html>

Parlem de relacions intergeneracionals

http://www.vidadefamilia.org/include/files/revista%2021_16%20y%2017.pdf

Quan som sogres

http://www.vidadefamilia.org/include/files/V_Cardona.pdf

PREMI PILARÍN BAYÉS

Per quart any consecutiu, publiquem l'estudi "Escoltem els nens" a partir dels textos rebuts en la dotzena edició del Premi Pilarín Bayés de contes escrits per nens i nenes de Primària (6-12 anys) que convoca Editorial Mediterrània i l'Obra Social de Sant Joan de Déu. El certamen permet donar veu a les vivències i inquietuds dels nens sobre temes d'actualitat.

A partir dels més de 2.700 contes presentats al premi d'enguany, Victòria Cardona i el Grup d'Investigació en Infermeria, Educació i Societat (GIEES) del Campus Docent de Sant Joan de Déu han extret una sèrie de conclusions sobre els valors positius que els avis i àvies transmeten als néts i nétes, el rol d'uns i altres en la canviant societat actual i com viuen els més petits la vellesa dels seus avis, amb el que això comporta de vulnerabilitat i fragilitat, però que alhora dóna més valor als bons moments viscuts.

Editorial
Mediterrània
www.editorialmediterrania.com

Obra Social
**Sant
Joan
de Déu**

